

บทที่ 4

เมืองนครสวรรค์ในยุคปัจจุบัน

(พ.ศ. 2510 - 2542)

เมืองนครสวรรค์ในยุคปัจจุบัน เป็นช่วงที่ต่อเนื่องมาจากยุครถยนต์มาถึงในยุคอดีต โดยถ้าพิจารณาจากเหตุการณ์ในระดับประเทศจะพบว่า นครสวรรค์ในยุคปัจจุบันเริ่มในช่วงของการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 ก็คือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 เป็นต้นไปจนถึงปัจจุบัน แต่ถ้าพิจารณาเหตุการณ์ในระดับเมืองและระดับภาค จะพบว่าการหยุดกิจการเดินเรือเมลิในนครสวรรค์เมื่อปี พ.ศ. 2507 เป็นจุดที่บอกถึงการหมดความสำคัญของการเดินทางทางน้ำอย่างแท้จริง ปัจจุบันการขนส่งทางน้ำที่เหลืออยู่ก็จะเป็นเพียงการขนส่งสินค้าประเภทเกษตรกรรม เช่น ข้าว ซึ่งก็มีเฉพาะบริเวณลุ่มเจ้าพระยาตอนล่างตั้งแต่นครสวรรค์ลงมาเท่านั้น

4.1 ภาพรวมการพัฒนาเมือง

จากการพัฒนาประเทศโดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 - 2509) ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาเศรษฐกิจยุคใหม่ของประเทศ รัฐได้มีนโยบายพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เปิดให้มีการลงทุนในภาคเอกชน โดยมุ่งเน้นการสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานได้แก่ การคมนาคม การชลประทาน เป็นต้น ในแผนนี้จึงมีถนนสายสำคัญใหม่ๆ เกิดขึ้นทำให้การขนส่งรวดเร็วขึ้น โดยที่ผู้ส่งสินค้าเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นไม่มากนัก ทำให้ความนิยมในการขนส่งทางน้ำลดลงเรื่อยๆ เส้นทางถนนสามารถทำให้การเข้าถึงตัวเมืองทำได้ง่าย ทำให้เกิดความสะดวกในการเดินทางและการดำรงชีวิต ในแง่ของการชลประทาน มากกว่าร้อยละ 70 ของการพัฒนาก็จะอยู่ในเขตภาคกลาง ส่งผลให้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกออกไปอย่างมากมาย ต่อมาเมื่อประเทศไทยได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2510-2514) ทิศทางของแผน ก็คือการสานต่อโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะการคมนาคม (ทางหลวง) และการขนส่ง การชลประทาน และสาธารณูปโภค จุดเด่นในการลงทุนของแผนก่อให้เกิดผลดีต่อจังหวัดนครสวรรค์ที่จะเปิดประตูไปสู่จังหวัดต่างๆ ในภาคเหนือ คือ เส้นทางสายนครสวรรค์ - ตาก - ลำปาง - เชียงราย และเส้นทางสายบางปะอิน - นครสวรรค์ ด้านการชลประทานที่สำคัญ คือ โครงการชลประทานแม่สีน่าน นอกจากนี้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ยังได้มีนโยบายการกระจายการพัฒนาไปสู่ภูมิภาค เพื่อเร่งรัดการพัฒนาส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะท้องถิ่นในเขตทุรกันดารและห่างไกล เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 นี้ได้เกิดอุปสรรคที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ก็คือการเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินของโลก และได้ส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจของประเทศค่อนข้างมาก

ราคาสินค้าขาออกที่สำคัญๆ ได้ลดลง (โดยเฉพาะราคาข้าวตกต่ำที่สุด) อันเนื่องมาจากโครงสร้างความต้องการของตลาดโลกได้เปลี่ยนไป นอกเหนือไปจากปัญหาทางการเมืองภายในประเทศที่เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508 แม้ว่าความรุดหน้าทางด้านเศรษฐกิจที่ดำเนินไปของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 และ 2 ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเติบโตทางด้านอุตสาหกรรมและความสะดวกในการคมนาคม ได้ส่งผลให้คนในชนบทเริ่มอพยพเข้ามาในเมืองมากขึ้น ได้ก่อให้เกิดปัญหาที่ตามมา คือ การขาดแคลนที่อยู่อาศัย สาธารณูปโภค มีการว่างงาน และสวัสดิการไม่เพียงพอ ด้านชนบทก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาในด้านวัตถุ และการเผยแพร่ของวิชาการแผนใหม่ ทำให้คนชนบทเกิดความต้องการด้านวัตถุมากขึ้น ภายใต้ฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่เอื้ออำนวย การทำกินไม่ค่อยได้ผล ทำให้ภาพของการมีรายได้ต่ำและความแตกต่างในด้านรายได้เริ่มเห็นชัดขึ้น นอกจากนี้ปัญหาในเรื่องอัตราการเกิดที่สูงกว่าร้อยละ 3 ได้เริ่มทวีความรุนแรงขึ้น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) จึงเน้นการพัฒนาสังคมมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของการลดอัตราการเพิ่มประชากร กระนั้นการพัฒนาส่วนใหญ่ก็มุ่งเฉพาะในเมืองเป็นสำคัญ โดยมีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม แต่ก็กระจุกรวมอยู่แต่ในภาคกลางโดยเฉพาะกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และเริ่มมีแนวคิดที่จะกระจายการพัฒนาอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาค มีการวางแผนพัฒนาเมืองและภาคโดยนำหลักการพัฒนาเมืองหลัก (Growth Pole) มาใช้เพื่อจัดตั้งศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาค เมื่อการพัฒนาประเทศเข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) ภาวะความผันผวนของเศรษฐกิจโลก ราคาน้ำมันและการเมืองภายในประเทศได้ก่อให้เกิดภาวะเศรษฐกิจชะงักงันและชนเขาจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 ลงมาจนถึงต้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2521) เป้าหมายในการพัฒนาฯ ได้เน้นการเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจเป็นสำคัญ จุดเด่นของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 คือ ได้กำหนดนโยบายในลักษณะของแผนแม่บทที่วางกรอบหรือแผนชี้นำ (Indication Plan) ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมแทนการวางแผนพัฒนาฯ เพื่อการจัดสรรงบประมาณ และทรัพยากรอื่นๆ (Allocative Plan) และการกำเนิดตลาดหลักทรัพย์ในประเทศไทย (เมษายน 2518) ทิศทางของแผนยังมุ่งเน้นการกระจายรายได้และลดอัตราการขยายตัวของประชากร ตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 และเร่งการเจริญทางเศรษฐกิจและการขยายทางบริการสังคมไปให้ถึงมือประชาชนในภูมิภาคอย่างกว้างขวางมากขึ้น โดยเน้นการสร้างนิคมอุตสาหกรรมในภาคต่างๆ และขยายการพัฒนาเมืองหลักเพิ่มขึ้น ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 ปัญหาเรื่องความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และการใช้ทรัพยากรหลักของประเทศ (ที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ และแร่) ได้เริ่มทวีความรุนแรงอย่างมาก สืบเนื่องมาจากการเพิ่มของประชากร การย้ายถิ่นฐานที่ทำกินและการขาดแผนนโยบายการบริหารและการจัดการ ทรัพยากร การกำหนดแนวทางการพัฒนา และการฟื้นฟูทรัพยากรจึงได้เริ่มขึ้นในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 จุดด้อยของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 คือ ความผันผวนของราคาน้ำมันโลก ครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2522) จากผลของสงครามอิรักและอิหร่าน ความรุนแรงของระดับราคามีมากกว่าครั้งแรกและได้ส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจโลกตกต่ำ รวมไปถึงวิกฤตการณ์ทางตลาดหลัก

ทรัพย์ (ปัญหาของบริษัทราชาเงินทุนล้มในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2522) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ทิศทางของแผนได้เปลี่ยนไปสู่การรุกมากกว่าการรับ เน้นนโยบายการระดมความร่วมมือจากภาคเอกชน เข้ามาแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ มีการกำหนดพื้นที่เพื่อการพัฒนาเป็นครั้งแรก มีการวางแผนงานปฏิบัติการอย่างจริงจัง รัฐมีนโยบายมุ่งกระจายรายได้สู่ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น อีกทั้งรัฐก็เริ่มให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและความมั่นคงของประเทศยิ่งขึ้น ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ได้กำหนดให้จังหวัดนครสวรรค์เป็นเมืองสำหรับเตรียมการพัฒนาให้เป็นเมืองหลักในภาคเหนือตอนล่าง เพื่อให้มีฐานเศรษฐกิจโตพอที่จะรองรับแรงงานในภาคเอกชน และรองรับการเพิ่มประชากรและเป็นการสกัดกั้นการอพยพของประชากรจากส่วนภูมิภาคเข้าสู่กรุงเทพมหานคร ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ได้มีจุดมุ่งหมายหลักที่จะยกระดับการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าควบคู่ไปกับการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งในแผนได้กำหนดให้มีการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม ด้วยการกำหนดแผนงานหลักในการพัฒนาเมืองและพื้นที่เฉพาะ โดยการพัฒนาศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาค กระทรวงมหาดไทยจึงได้จัดทำโครงการพัฒนาเมืองหลักรอบที่ 1 จังหวัดที่อยู่ในโครงการได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ขอนแก่น นครราชสีมา และสงขลา-หาดใหญ่ และติดตามไปด้วยโครงการพัฒนาเมืองหลักรอบที่ 2 ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) อีก 7 เมือง ประกอบไปด้วยจังหวัดพิษณุโลก นครสวรรค์ อุตรธานี ราชบุรี ชลบุรี สุราษฎร์ธานี และภูเก็ต โดยได้เน้นการพัฒนาฐานเศรษฐกิจในเขตชุมชนในระดับมหานครของประเทศและเมืองใหญ่ๆ ในส่วนภูมิภาค โดยจังหวัดนครสวรรค์เป็นจังหวัดที่ได้รับการพัฒนาให้ดำเนินแผนงานและโครงการต่อเนื่องมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 เนื่องจากศักยภาพของจังหวัดนครสวรรค์ที่มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ทำให้เป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งทางบก ซึ่งสามารถติดต่อกับจังหวัดอื่นๆ ได้โดยสะดวก จากความได้เปรียบทางสภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้ง จังหวัดนครสวรรค์จึงได้รับความสนใจในด้านการพัฒนาเมือง โดยรัฐบาลได้มุ่งเน้นความสำคัญในโครงการลงทุนก่อสร้างและปรับปรุงบริการพื้นฐานที่จำเป็นเพื่อแก้ไขปัญหาความขาดแคลนสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในเขตเทศบาล ซึ่งจะช่วยสนับสนุนการพัฒนาและการขยายฐานเศรษฐกิจอุตสาหกรรมและการบริการของเมืองหลักให้เป็ศูนย์กลางความเจริญสนับสนุนการพัฒนาภาค และมีความต่อเนื่องจากการพัฒนาของโครงการเมืองหลักรอบที่ 1 ที่ช่วยเสริมประสิทธิภาพของเทศบาล ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ได้กำหนดให้มีการพัฒนาเมืองหลักรอบที่ 2

ปัจจุบันจังหวัดนครสวรรค์จึงเป็นศูนย์กลางความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของภาคเหนือตอนล่าง กล่าวคือเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง ศูนย์กลางอุตสาหกรรม ศูนย์กลางรับซื้อผลิตผลทางการเกษตร ศูนย์กลางด้านพาณิชยกรรม ศูนย์กลางทางด้านการเงิน การธนาคารและการประกันภัย ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ที่

กำหนดให้ชุมชนเมืองนครสวรรค์เป็นเมืองศูนย์กลางหลักของภาคเหนือตอนล่าง ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมและการขนส่งสินค้าทั้งทางบกและทางน้ำของภาคเหนือตอนล่าง และเชื่อมโยงกับจุดการค้าชายชายแดนที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก (ณัฐรี ตั้งยงตระกูล, 2539)

4.2 อาณาเขตของเมืองนครสวรรค์

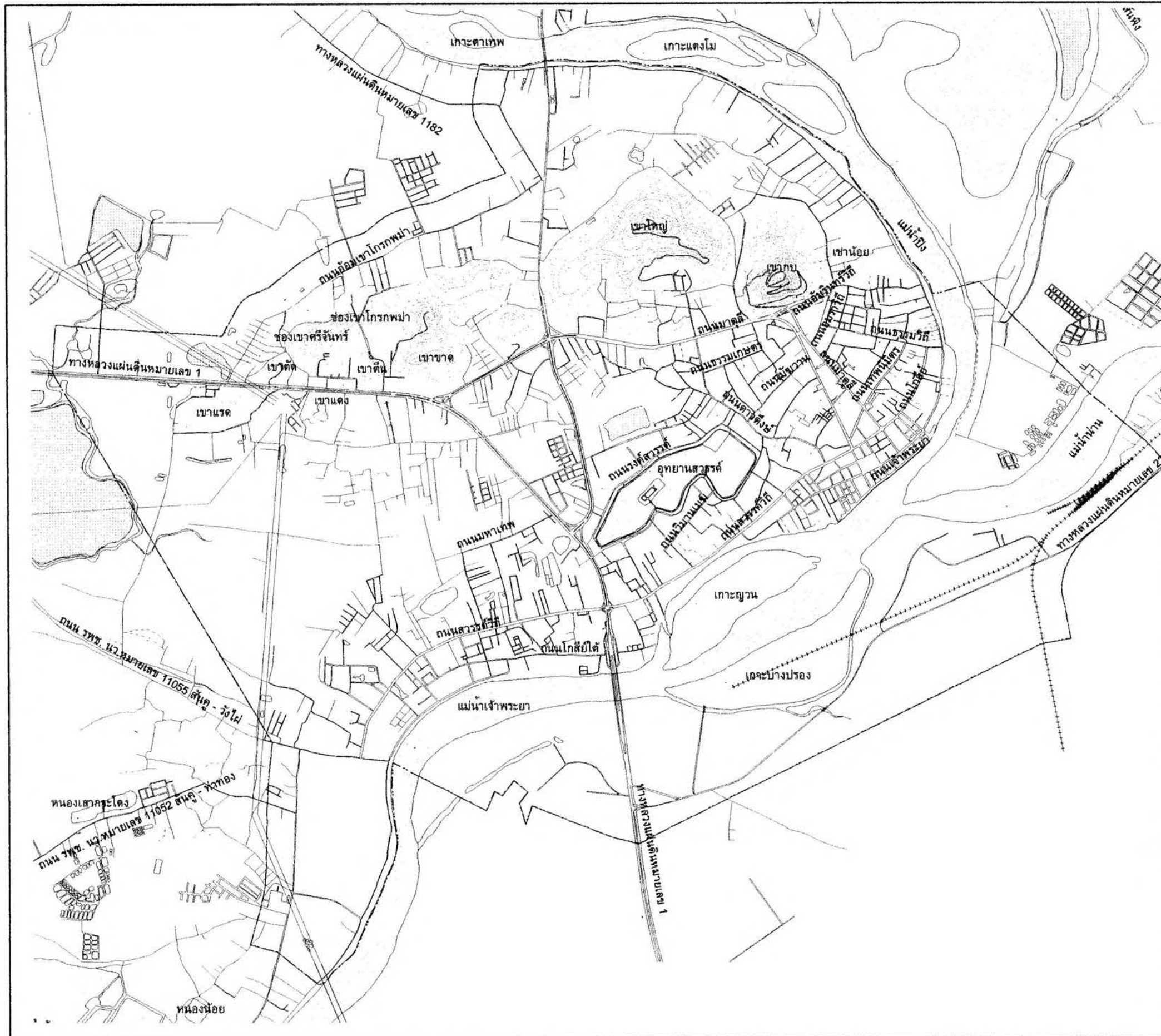
เมืองนครสวรรค์ตั้งอยู่ที่ ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองนครสวรรค์ อยู่ในเขตเทศบาลนคร นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งอยู่ในภาคเหนือตอนล่าง ประมาณละติจูดที่ 15.5 - 16.7 องศาเหนือ และลองจิจูด 99.7 - 100.4 องศาตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ตามเส้นทางหลวงสาย พหลโยธิน 237 กิโลเมตร และตามทางรถไฟประมาณ 250 กิโลเมตร อยู่สูงจากระดับน้ำทะเล 30 เมตร ครอบคลุมพื้นที่ ประมาณ 27.87 ตารางกิโลเมตร โดยมีอาณาเขตดังนี้

- ทิศเหนือ จรด แม่น้ำปิง บริเวณสะพานข้ามแม่น้ำปิง ตำบลบางม่วง
- ทิศใต้ จรด วัดศรีสุวรรณ
- ทิศตะวันออก จรด สถานีรถไฟปากน้ำโพ
- ทิศตะวันตก จรดตำบลแควใหญ่ และ เขตทหารค่ายจิรประวัติ

4.3 ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของเมืองนครสวรรค์

4.3.1 ภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของเมืองนครสวรรค์ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ราบน้ำท่วมถึง (Flood Plain) โดยพื้นที่ด้านเหนือจะเป็นภูเขาสูงประมาณ 150 เมตร ได้แก่ เขากบ เขาใหญ่ เขาน้อย เขาขาด เขาตัด เป็นต้น โดยจะลาดเทลงสู่ตอนกลางของชุมชน มีลักษณะเป็นแอ่งกะทะ ซึ่งบริเวณนี้มีแม่น้ำไหลผ่าน 2 สาย คือ แม่น้ำปิง และ น่าน ไหลรวมกันเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา ในฤดูฝนเมื่อเกิดภาวะน้ำท่วมก็จะพัดพาเอาตะกอนมาทับถมกันทุกๆ ปี ตะกอนที่มีเนื้อหยาบจะอยู่ใกล้แม่น้ำ ทำให้เกิดสันริมน้ำ (River Levee) ซึ่งเป็นวัตถุต้นกำเนิดดินของพื้นที่ในบริเวณนี้ กินพื้นที่เป็นบริเวณกว้างขวาง โดยเฉพาะระหว่างแม่น้ำปิงกับแม่น้ำน่าน หน่วยผลสมของดินบริเวณสันริมน้ำ และหน่วยผลสมของดินตะกอนลำน้ำใหม่ ซึ่งมีลักษณะของดินส่วนใหญ่เป็นดินเหนียว การระบายน้ำทำได้ค่อนข้างเลว ทางตะวันตกของชุมชนเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำ น้ำท่วมบ่อย โดยเฉพาะฤดูฝนน้ำจากที่สูงทางตะวันตก คืออำเภอลาดยาวที่ไหลบ่ามามากจะท่วมบริเวณนี้ เป็นปัญหาอย่างหนึ่งของชุมชนเมือง ปัจจุบันมีการสร้างถนนดินเป็นเขื่อนกั้นน้ำสายโรงเรียนพลตำรวจสันคู ซึ่งแก้ปัญหาได้ไม่มากนัก เมื่อพิจารณาในระดับพื้นที่พบว่า ด้านเหนือชุมชนเป็นที่สูงมากกว่า โดยจะลาดลง

แผนที่ 4.2 แสดงเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

คำอธิบายสัญลักษณ์

□ พื้นที่เทศบาลนครนครศรีธรรมราช

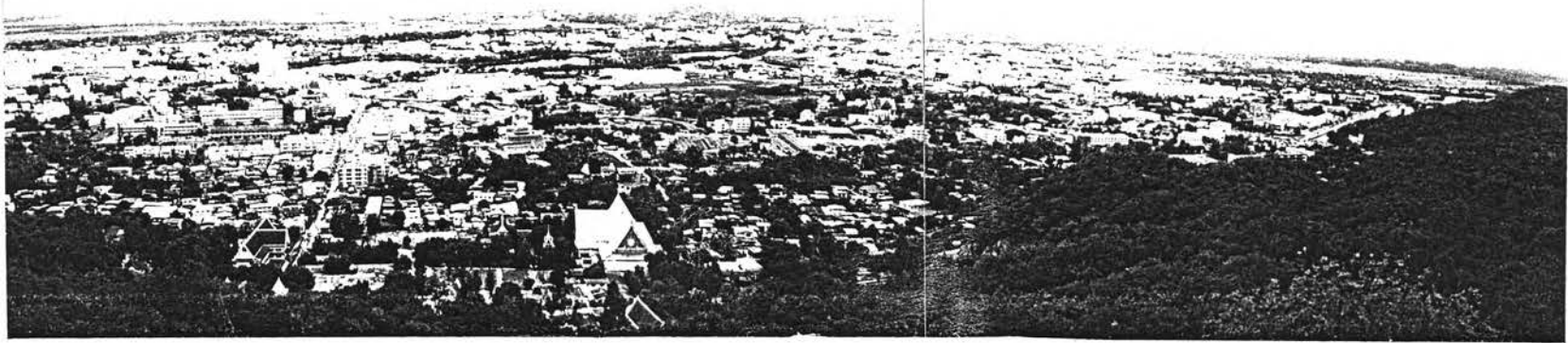
แนวทางการพัฒนาพื้นที่ริมน้ำเมืองนครศรีธรรมราช

Scale: 0, 500, 1000 เมตร (meters)

North Arrow

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 4.2-1 และ 4.2-2
แสดง การเจริญเติบโตของ
เมืองนครศรีธรรมราชโดยรวม

ตะวันออกของชุมชนติดแม่น้ำปิงและแม่น้ำเจ้าพระยา เวลาฤดูน้ำเหนือหลากล้นฝั่งท่วมตัวเมือง ในปี พ.ศ. 2514 ปัจจุบันเทศบาลทำเขื่อนคอนกรีตป้องกันน้ำท่วมสูงประมาณ 1.2 เมตร ซึ่งพอจะแก้ปัญหาได้บ้าง แต่ไม่มากนัก โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2538 เป็นปีที่เมืองนครสวรรค์ประสบปัญหาน้ำท่วมอย่างหนักที่สุด เนื่องจากเขื่อนสิริกิติ์และเขื่อนภูมิพลปล่อยน้ำออกมาสู่อ่างน้ำนาน และแม่น้ำปิงในปริมาณมากกว่าทุกปี ประกอบกับปริมาณน้ำฝนที่มากกว่าปีที่ผ่านมาทำให้เกิดภาวะน้ำไหลบ่าและระบายลงสู่อ่างน้ำเจ้าพระยาไม่ทัน น้ำจึงเอ่อล้นท่วมฝั่งเข้ามาท่วมเมือง ซึ่งมีน้ำขังในเมืองสูงกว่า 1 เมตร เป็นเวลาเดือนเศษ เมื่อพิจารณาในระดับพื้นที่พบว่า ด้านเหนือชุมชนเป็นที่สูงมากกว่า โดยจะลาดลงสู่ด้านตะวันออก ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนเมือง และลาดลงสู่อ่างน้ำเจ้าพระยา บริเวณทางใต้และทางตะวันออกของชุมชนติดแม่น้ำปิงและแม่น้ำเจ้าพระยา

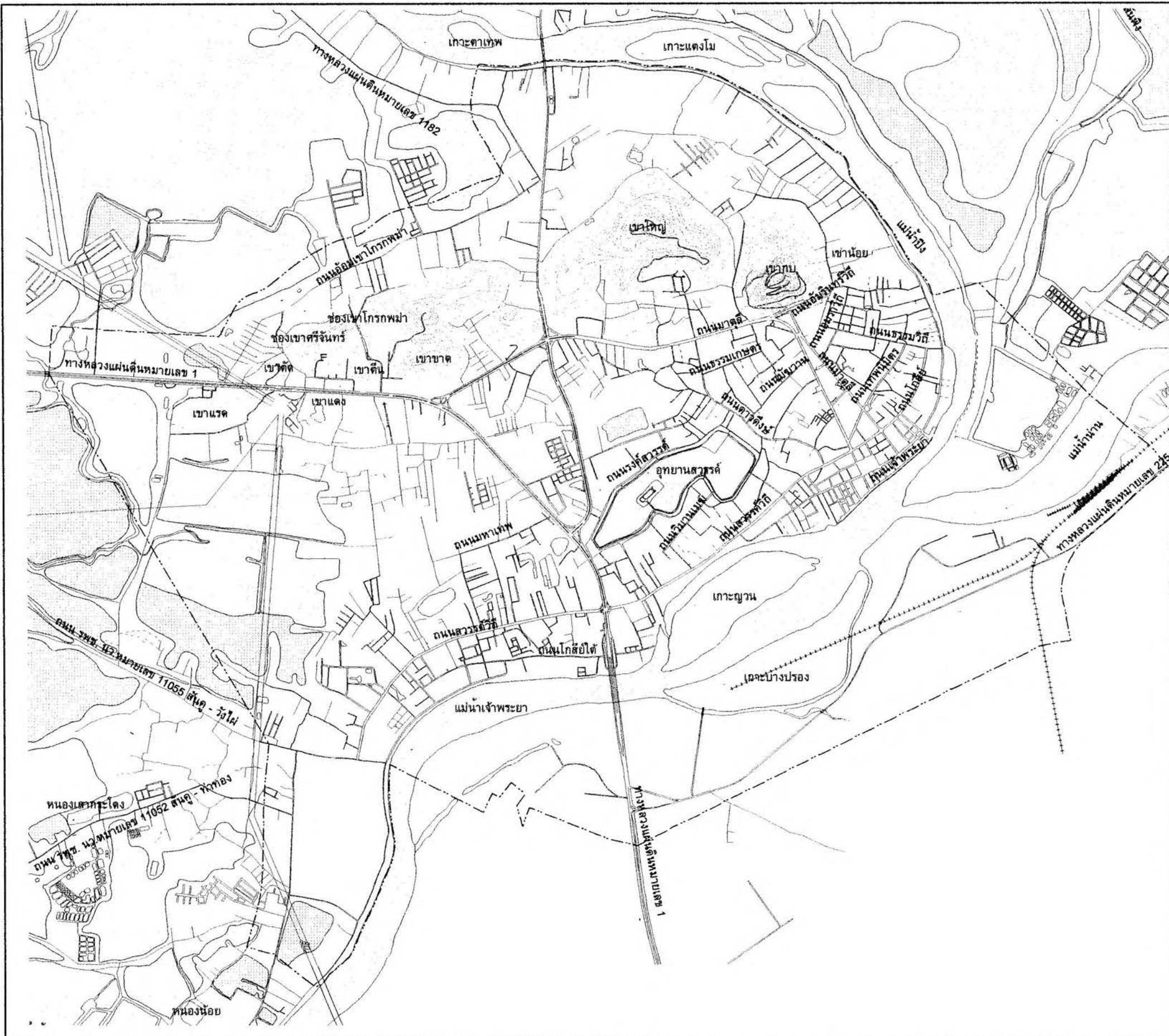
4.3.2 ภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของพื้นที่ มีลักษณะโดยทั่วไปเช่นเดียวกับสภาพภูมิอากาศของประเทศไทย มีลักษณะร้อนชื้น มีช่วงฤดูฝนและฤดูแล้งที่ชัดเจน อากาศค่อนข้างร้อนจัดในฤดูร้อนโดยเฉพาะในช่วงเดือนเมษายน แต่กลับมีอากาศเย็นสบายในช่วงฤดูหนาว พื้นที่โดยทั่วไปจะอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ในช่วงฤดูฝนตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งได้พัดพาเอาความเย็นเข้ามาในช่วงฤดูหนาวระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ฤดูร้อนจะอยู่ในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม ในปี พ.ศ. 2540 อุณหภูมิวัดได้ 39.5 องศาเซลเซียส ในเดือนพฤษภาคม อุณหภูมิต่ำสุด 14.6 องศาเซลเซียส ในเดือนมกราคม ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในเขตพื้นที่เทศบาลนครนครสวรรค์ ประมาณปีละ 1,119 มิลลิเมตร ประมาณร้อยละ 86 เป็นฝนที่ตกในช่วงฤดูฝนระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม โดยในช่วงแรกของฤดูฝนระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกรกฎาคม ฝนที่ตกส่วนใหญ่เป็นฝนจากอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ปริมาณฝนที่ค่อนข้างสม่ำเสมอ เฉลี่ยเดือนละ 120 ถึง 140 มิลลิเมตร ในช่วงกลางฤดูฝน ระหว่างเดือนสิงหาคม และเดือนกันยายน ฝนที่ตกมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นจากพายุดีเปรสชัน และได้ฝนจากทะเลจีนใต้ ที่เข้าสู่ภาคอีสานและภาคกลาง ของประเทศปริมาณฝนเฉลี่ยในเดือนกันยายนซึ่งเป็นเดือนที่มีฝนตกมากที่สุด สูงถึงประมาณเดือนละ 230 มิลลิเมตร และในเดือนสิงหาคมมีฝนตกปริมาณเฉลี่ย 195 มิลลิเมตร ในเดือนสุดท้ายของฤดูฝนคือเดือนตุลาคม ปริมาณฝนที่ตกเฉลี่ยใกล้เคียงกับช่วงต้นในฤดูฝนในเดือนพฤษภาคม ช่วงฤดูหนาวระหว่างเดือนธันวาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์มีฝนตกน้อยมากเฉลี่ยเดือนละ 10 มิลลิเมตร บริเวณเทศบาลนครนครสวรรค์เป็นบริเวณที่มีโอกาสฝนตกมากระหว่าง 80-100 วันต่อปี ในปีพ.ศ. 2540 มีฝนตกทั้งสิ้น 94 วัน ปริมาณน้ำฝนรวม 1,018.6 มิลลิเมตร

แผนที่ 4.3 แสดงลักษณะทางกายภาพ
ของเทศบาลนครสวรรคร์

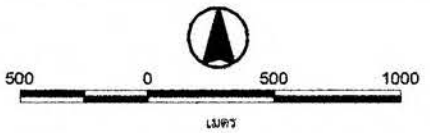
คำอธิบายสัญลักษณ์

- แหล่งน้ำ
- ที่ลุ่มชื้นแฉะ
- เกาะ
- นา
- สวน

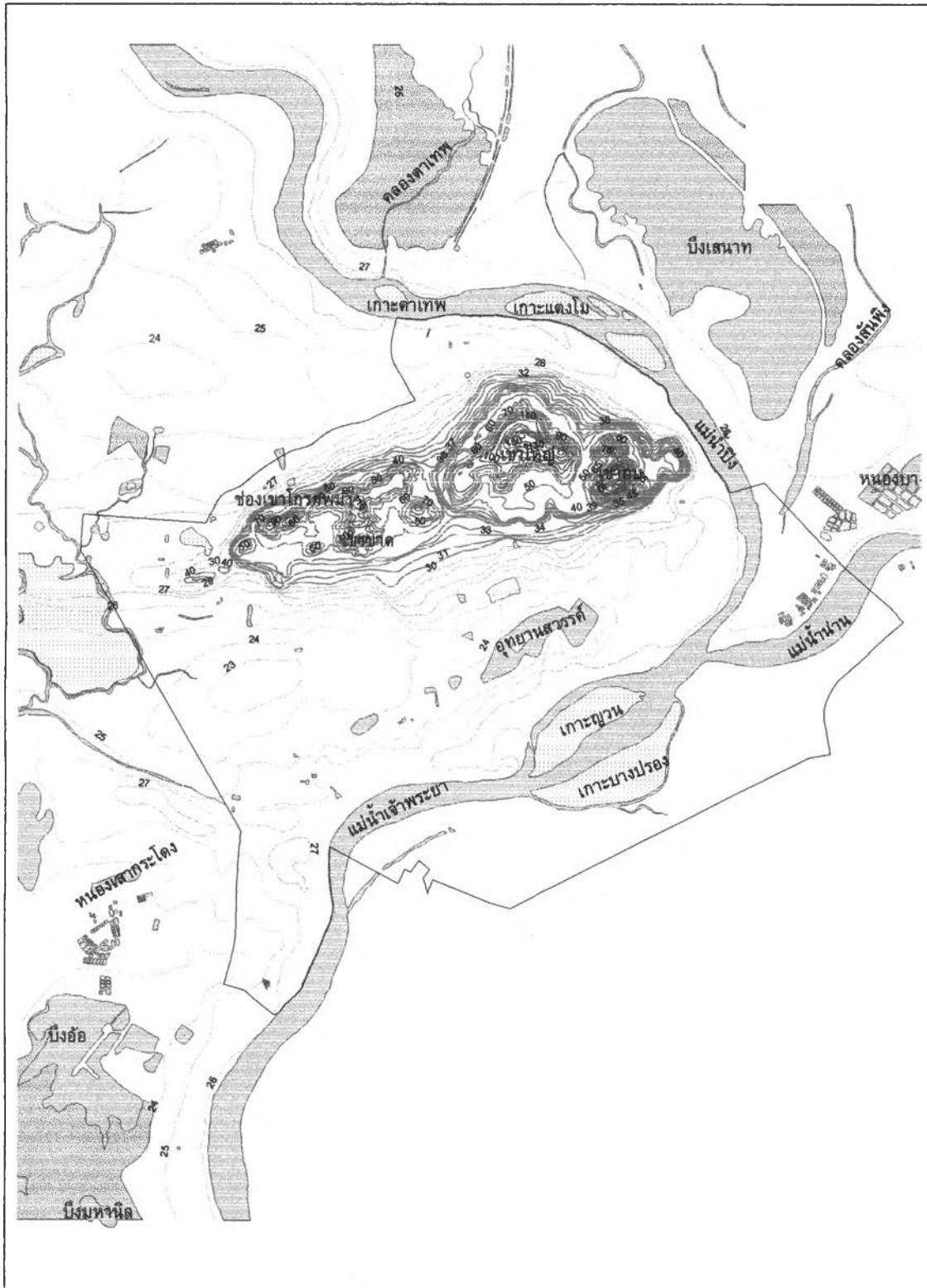
ที่มา : กรมการผังเมือง

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ริมน้ำเมืองนครสวรรคร์

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

<p>แผนที่ 4.3.1 ลักษณะภูมิประเทศเทศบาลนครนครศรีธรรมราช</p>	<p>แนวทางการพัฒนาพื้นที่ริมหน้าเมืองนครศรีธรรมราช</p>
<p>คำอธิบายสัญลักษณ์</p> <ul style="list-style-type: none"> เขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช แม่น้ำ, ลำคลอง เส้นชั้นความสูง 23 - 26 27 - 30 31 - 39 40 - 80 81 - 170 แม่น้ำ, หนองน้ำ ที่ชุมชนและเกาะ เกาะ <p>ที่มา : กรมการผังเมือง</p>	<div style="text-align: center;"> <p>0 600 1200 meters</p> </div> <p>ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p>

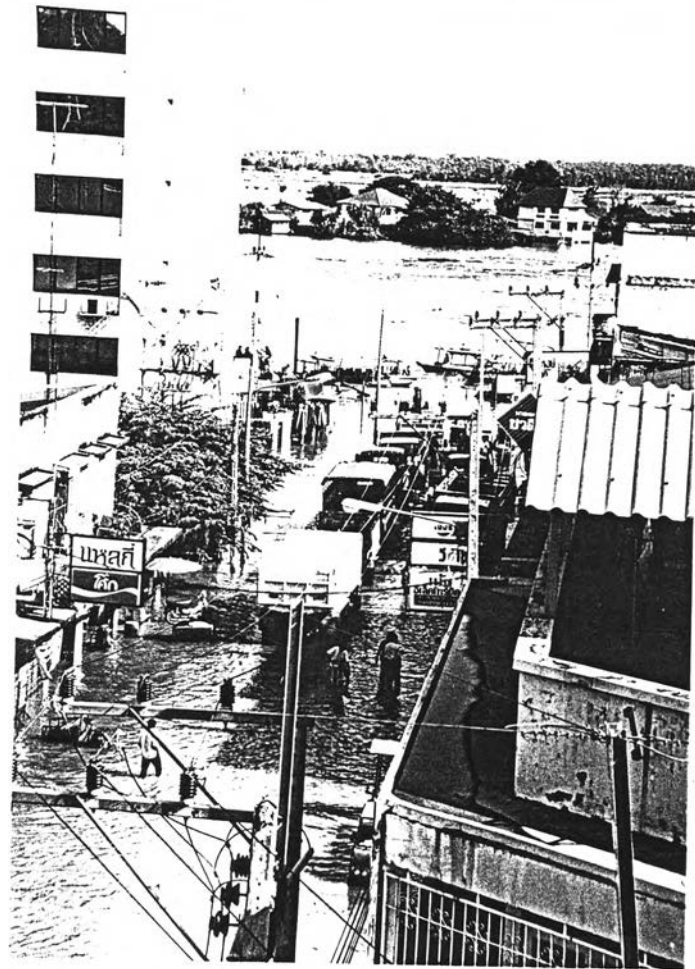
ภาพที่ 4.3.1-1
 แสดงน้ำท่วมเมืองนครสวรรค์
 ในปี พ.ศ. 2514
 (การสัญจรโดยทางรถยนต์
 เป็นไปด้วยความลำบากจึงต้องพึ่งเรือ)

ภาพที่ 4.3.1-2 แสดงน้ำท่วมเมืองนครสวรรค์ในปี พ.ศ. 2514
 (บริเวณวัดนครสวรรค์)

ภาพที่ 4.3.1-3 แสดงน้ำท่วมเมืองนครสวรรค์ในปี พ.ศ. 2538
(บริเวณสี่แยกศรีโกลาส)

ภาพที่ 4.3.1-4 แสดงน้ำท่วมเมืองนครสวรรค์ในปี พ.ศ. 2538
(บริเวณสี่แยกศรีโกลาชมองเห็นแม่น้ำเจ้าพระยา)

ภาพที่ 4.3.1-5 แสดงน้ำท่วมเมืองนครสวรรค์ในปี พ.ศ. 2538

ภาพที่ 4.3.1-6 แสดงน้ำท่วมเมืองนครสวรรค์ในปี พ.ศ. 2538

(การสัญจรโดยทางรถยนต์เป็นไปด้วยความลำบากจึงต้องฟังเรือ)

แม้ว่าปริมาณฝนเฉลี่ยในช่วงเดือนพฤษภาคมและเดือนมิถุนายน จะน้อยกว่าเดือนสิงหาคม และเดือนกันยายน แต่ฝนที่ตกครั้งหนึ่งๆ อาจมีปริมาณมาก ปริมาณฝนสูงสุดในรอบ 24 ชั่วโมง ในเดือน มิถุนายนสูงถึง 129 มิลลิเมตร และในเดือนพฤษภาคมประมาณ 115 มิลลิเมตร เดือนที่มีฝนสูงสุดในรอบ 24 ชั่วโมง มากกว่า 100 มิลลิเมตร คือเดือนกันยายน ตุลาคม และพฤศจิกายน

สภาพภูมิอากาศของจังหวัดนครสวรรค์ สัมพันธ์กับปริมาณน้ำฝนในแต่ละปี หากปีใดปริมาณ น้ำฝนมากกว่า 1,200 มม./ปี จะเกิดปัญหาน้ำท่วม ถ้าปริมาณน้ำฝนต่ำกว่า 1,000 มม./ปี จะประสบ ปัญหาฝนแล้ง นาข้าวจะเสียหาย ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากสภาพพื้นที่ของจังหวัดที่มีลักษณะคล้ายท้องกะ ทะหรือมีเสื่อทางปีกบิน

แต่อย่างไรก็ดี เนื่องจากในช่วงเดือนพฤษภาคมและมิถุนายน เป็นช่วงที่ระดับน้ำในแม่น้ำเจ้า พระยา มีระดับต่ำ น้ำในพื้นที่สามารถระบายลงสู่แม่น้ำได้ เดือนที่มีฝนสูงสุดในรอบ 24 ชั่วโมงมากกว่า 100 มิลลิเมตร คือเดือนกันยายนและพฤศจิกายน การระบายน้ำฝนที่ตกในพื้นที่อาจประสบปัญหา เนื่อง จากเป็นช่วงที่ระดับน้ำในแม่น้ำปิง แม่น้ำน่าน และแม่น้ำเจ้าพระยาขึ้นสูง จนอาจล้นตลิ่งได้ ทำให้เกิดน้ำ ท่วมในพื้นที่เป็นระยะเวลานาน จากการที่ฝนตกหนักและน้ำล้นตลิ่งได้

4.4 ทรัพยากรธรรมชาติ และแหล่งน้ำ

4.4.1 ลักษณะดิน

ลักษณะดินพบว่าสามารถแบ่งดินได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้ คือ

- กลุ่มที่ 1 กลุ่มดินนา ครอบคลุมพื้นที่ร้อยละ 60 ของพื้นที่จังหวัด เป็นดินในที่ลุ่มซึ่งส่วน มากอยู่บริเวณตอนบนและตอนกลางของอำเภอเมืองนครสวรรค์

- กลุ่มที่ 2 กลุ่มดินไร่ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 20 ของพื้นที่จังหวัด เหมาะสำหรับใช้ ในการเพาะปลูก พืชไร่ หรือไม้ผลยืนต้น ส่วนมากอยู่บริเวณ ทิศตะวันออกและตอนกลางของอำเภอเมือง นครสวรรค์

- กลุ่มที่ 3 กลุ่มดินตื้น ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 10 ของพื้นที่จังหวัด ได้แก่บริเวณ ตอนล่างของพื้นที่อำเภอเมืองนครสวรรค์

- กลุ่มที่ 4 ภูเขา ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 10 ของพื้นที่จังหวัด ได้แก่ บริเวณด้านฝั่ง ตะวันตกของอำเภอเมืองนครสวรรค์

4.4.2 ทรัพยากรน้ำ

ทรัพยากรน้ำของจังหวัดนครสวรรค์ได้มาจากแหล่งน้ำที่สำคัญๆ 4 แหล่ง คือ แหล่งน้ำใน

อากาศ (น้ำฝน) แหล่งน้ำผิวดิน แหล่งน้ำชลประทาน และแหล่งน้ำใต้ดิน

1. แหล่งน้ำในอากาศ น้ำฝนเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญที่สุด สำหรับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม การอุปโภค-บริโภค และต้นกำเนิดแหล่งน้ำต่างๆ
2. แหล่งน้ำผิวดิน ได้แก่ น้ำในแม่น้ำและลำห้วย ลำคลองสายต่างๆ ซึ่งมีต้นกำเนิดจากภูเขาทางด้านทิศตะวันออก และทิศตะวันตกของจังหวัด และมีต้นกำเนิดจากที่อื่นแล้วไหลผ่านจังหวัดนครสวรรค์ แม่น้ำสายใหญ่ที่มีประโยชน์และมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่และเศรษฐกิจของประชากรได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำปิง แม่น้ำยม และแม่น้ำยม นอกจากนี้ ส่วนเป็นแม่น้ำสายเล็ก ซึ่งส่วนใหญ่จะไหลลงสู่ม่น้ำดังกล่าวเกือบทั้งสิ้น แหล่งน้ำผิวดินที่สำคัญในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ ได้แก่

- แม่น้ำเจ้าพระยา เกิดจากการไหลรวมกันของแม่น้ำปิง และแม่น้ำน่านที่บริเวณ ตำบลปากน้ำโพ ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ แล้วไหลลงทางทิศใต้สู่ที่ราบภาคกลาง จนออกสู่ทะเลที่อ่าวไทย นับเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่มีประโยชน์ทั้งทางด้านการเกษตร การคมนาคม การขนส่ง การอุตสาหกรรม การอุปโภค-บริโภค บริเวรส่องฝั่งแม่น้ำมาเป็นเวลานานแล้วและยังเป็นแหล่งประมงน้ำจืดที่สำคัญอีกด้วย

- แม่น้ำปิง เป็นลำน้ำสายใหญ่ที่มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาในภาคเหนือไหลผ่านท้องที่อำเภอบรรพตพิสัย อำเภอเก้าเลี้ยว และมาบรรจบกับแม่น้ำน่านกลายเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณตำบลปากน้ำโพ เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญอีกสายหนึ่งทั้งในด้านการเกษตร การอุตสาหกรรม การอุปโภค-บริโภค ของประชากรริมสองฝั่งแม่น้ำ

- แม่น้ำน่าน เป็นลำน้ำสายใหญ่มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาผีปันน้ำในจังหวัดน่าน ไหลผ่านจังหวัดสำคัญ คือ พิษณุโลก พิจิตร และไหลผ่านท้องที่อำเภอชุมแสง เข้าสู่อำเภอมืองกอน และจึงมาบรรจบกับแม่น้ำปิง ที่ตำบลปากน้ำโพ เป็นแหล่งน้ำที่ให้ประโยชน์ทั้งในด้านการเกษตร การคมนาคม การขนส่ง การอุปโภค-บริโภค ของประชากรเช่นเดียวกัน

- บึงบอระเพ็ด เป็นบึงที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ซึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีอาณาเขตครอบคลุม 3 อำเภอ ของจังหวัดนครสวรรค์ คือ อำเภอเมืองนครสวรรค์ อำเภอชุมแสง และอำเภอท่าตะโก มีเนื้อที่ประมาณ 132,737 ไร่ 56 ตารางวา

สำหรับคลองอื่นๆ ที่มีน้ำไหลผ่านตลอดปี แต่จะมีน้ำมากเกินไปจนเกิดความเสียหายในฤดูฝนและน้ำน้อยเกินไปในฤดูแล้ง จนไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ได้แก่ คลองเกรียงไกร และคลองเกษมในท้องที่อำเภอมืองนครสวรรค์ ซึ่งไหลลงสู่ม่น้ำน่าน ในท้องที่เทศบาลนครนครสวรรค์ยังมีน้ำผิวดินในลักษณะเป็นบึง หนองน้ำ อีกหลายแห่ง แหล่งน้ำดังกล่าวมีประโยชน์ในด้านการเพาะปลูกน้อย ส่วนใหญ่ใช้ในการอุปโภค การเลี้ยงสัตว์ และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำตามธรรมชาติที่สำคัญ

3. แหล่งน้ำชลประทาน ได้มาจากโครงการชลประทานของกรมชลประทาน ประกอบด้วยโครงการขนาดเล็ก ขนาดกลาง โดยกรมชลประทานมีหน้าที่ในการจัดหาและส่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และบรรเทาอุทกภัย

ลักษณะโครงการชลประทานมีทั้งการสร้างอ่างเก็บน้ำและเหมืองฝาย วัตถุประสงค์ของการชลประทานของจังหวัดนครสวรรค์ คือการส่งน้ำเพื่อการทำนาข้าวเป็นส่วนใหญ่ ที่ตั้งโครงการชลประทานกระจายอยู่ตามอำเภอต่างๆ และมีความหนาแน่นบริเวณใกล้แม่น้ำสายสำคัญ คือ แม่น้ำปิง แม่น้ำน่าน และแม่น้ำเจ้าพระยา

4.4.3 ปริมาณน้ำผิวดิน

ปริมาณน้ำที่ไหลผ่านจังหวัดนครสวรรค์ จะพิจารณาจากปริมาณน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งจะมีอัตราการไหลของน้ำที่แตกต่างกันในแต่ละฤดูกาลที่เห็นได้ชัดคือ ระหว่างเดือนธันวาคมถึงเดือนกรกฎาคม อัตราการไหลลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างที่วัดจากสถานีจังหวัดนครสวรรค์ ระหว่างปี พ.ศ. 2523-2532 และปี พ.ศ. 2518-2534 มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในเดือนตุลาคม 1,488.8 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อวินาที และค่าต่ำสุด 275 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อวินาที ในเดือนมกราคม และปริมาณน้ำสูงสุดในเดือนตุลาคม 2,238.5 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อวินาที และต่ำสุดในเดือนมกราคม 332.91 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อวินาที จากข้อมูลนี้แสดงว่าปริมาณน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณอำเภอเมืองมีแนวโน้มลดปริมาณลงอย่างชัดเจน และเมื่อพิจารณาระดับน้ำสูงสุดของแม่น้ำเจ้าพระยา ณ จังหวัดนครสวรรค์ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2501-2536 พบว่า มีค่าเฉลี่ยที่ 23.50 เมตร โดยมีค่าสูงสุด 25.83 เมตร ในปี 2513 และค่าต่ำสุด 19.9 เมตร ในปี 2531 (อรรถพร คบคงสันติ, 2538: 57-61)

แม่น้ำเจ้าพระยาได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การก่อสร้างเขื่อนและอ่างเก็บน้ำเอนกประสงค์ ประกอบด้วย เขื่อนภูมิพล ในลุ่มแม่น้ำปิงที่ก่อสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2507 ความจุอ่างเก็บน้ำ 13,462 ล้านลูกบาศก์เมตร เขื่อนสิริกิติ์ในลุ่มแม่น้ำน่าน ก่อสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2514 ความจุอ่างเก็บน้ำ 9,510 ล้านลูกบาศก์เมตร

เขื่อนภูมิพลและเขื่อนสิริกิติ์ ควบคุมปริมาณน้ำที่ระบายลงมาจากด้านเหนือน้ำ ดังนั้นในสภาพโดยทั่วไป ในปัจจุบันระดับน้ำในแม่น้ำปิง แม่น้ำน่าน และแม่น้ำเจ้าพระยาในช่วงฤดูแล้งจึงสูงกว่าในอดีตไม่เกิดภาวะการฉ่ำน้ำแห้งผาก อันเป็นสภาพที่ดีขึ้น ในขณะที่เดียวกันระดับน้ำในแม่น้ำในช่วงฤดูน้ำหลากระดับน้ำจะต่ำกว่าในอดีต

4.5 สภาพทางเศรษฐกิจ

ในปี 2539 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รายงานว่า จังหวัดนครสวรรค์ มีผลิตภัณฑ์จังหวัด (GPP) ตามราคาประจำปี 41,673 ล้านบาท ผลิตภัณฑ์จังหวัดเฉลี่ยต่อหัว (Per capita GPP) 37,954 บาท และอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ (Growth Rate) ร้อยละ 5.10

จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ.2539 จังหวัดนครสวรรค์ พบว่าขนาดของครัวเรือนโดยเฉลี่ยหนึ่งครัวเรือนจะมีสมาชิกประมาณ 3.3 คน ค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นต่อเดือนต่อครัวเรือนประมาณ 8,991 บาท และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือนประมาณ 8,551 บาท

เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นที่ราบ มีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ ราษฎรส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประมาณร้อยละ 56.74 ของประชากรอายุ 13 ปีขึ้นไปที่มีงานทำ มีการทำนาข้าวและปลูกพืชไร่ชนิดต่างๆ เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อ้อยโรงงาน ข้าวฟ่างเลี้ยงสัตว์ ถั่วเขียวฝักมัน มันสำปะหลัง และถั่วเหลือง เป็นต้น

ด้านแรงงานของจังหวัด จากผลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร (รอบ 3) เดือนสิงหาคม 2540 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ รายงานว่า จังหวัดนครสวรรค์ มีจำนวนผู้ที่มีอายุ 13 ปีขึ้นไปที่มีงานทำ ประมาณ 640,077 คน หรือร้อยละ 58.04 ของประชากรทั้งจังหวัด กำลังแรงงานที่รอฤดูกาล 2,547 คน หรือร้อยละ 0.23 ของประชากรทั้งจังหวัด

การเงิน การธนาคาร จังหวัดนครสวรรค์ ในปี 2540 มีสาขาธนาคารพาณิชย์ จำนวน 54 แห่ง จำนวนเงินฝากรวม 26,932.48 ล้านบาท จำนวนเงินให้กู้ยืมรวม 26,722.05 ล้านบาท ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร 13 แห่ง รวมเงินต้นทุกประเภทที่ลูกค้าเป็นลูกหนี้ 2,636.2 ล้านบาท ธนาคารออมสิน 11 สาขา รวมเงินฝากคงเหลือเมื่อสิ้นปี ประเภทเมื่อเรียก 2,138.58 ล้านบาท ประเภทประจำ 367.77 ล้านบาท และจำนวนสหกรณ์ประเภทต่างๆ 55 สหกรณ์

ด้านการคลัง ในปี พ.ศ. 2540 จังหวัดนครสวรรค์ การจัดเก็บภาษีจากสำนักงานสรรพากร จังหวัดนครสวรรค์ จัดเก็บได้ 1,087.705 ล้านบาท และข้อมูลการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตจากสำนักงานสรรพสามิตจังหวัดนครสวรรค์ จัดเก็บได้ 1,382.511 ล้านบาท

จำนวนผู้จดทะเบียนประกอบการค้าที่ยังคงอยู่ในปี 2540 จำนวน 8,084 ราย แยกเป็นทะเบียนพาณิชย์ จำนวน 6,052 ราย และนิติบุคคล 2,032 ราย โดยในจำนวนนี้เป็นห้างหุ้นส่วนจำกัดมากที่สุด 1,329 แห่ง บริษัทจำกัด 665 แห่ง และห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล 38 แห่ง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2540)

4.6 สภาพสังคม

4.6.1 การปกครอง

การบริหารการปกครอง

จังหวัดนครสวรรค์มีหน่วยงานที่กระทรวง ทบวง กรม ต่างๆ จัดตั้งขึ้นในจังหวัดหลายหน่วยงาน ซึ่งสามารถแยกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. การบริหารราชการส่วนกลาง หมายถึง หน่วยงานที่มีสายบังคับบัญชาขึ้นตรงต่อส่วนกลาง มีรวมทั้งสิ้น 80 หน่วยงาน ดังนี้

1. ศาลจังหวัดนครสวรรค์
2. ศาลแขวงนครสวรรค์
3. กองบังคับการตำรวจภูธร 9
4. ที่ทำการอัยการอุทธรณ์ ประจำศาลจังหวัดนครสวรรค์
5. โรงเรียนตำรวจภูธร 6 นครสวรรค์
6. กองบัญชาการมณฑลทหารบกที่ 31
7. กองพันทหารราบที่ 2 กรมทหารราบที่ 4
8. กองบัญชาการทหารอากาศ กองบินน้อยที่ 4
9. โรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์
10. วิทยาลัยพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์
11. ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต 6
12. วิทยาลัยพยาบาลและผดุงครรภ์นครสวรรค์
13. โรงพยาบาลแม่และเด็กเขต 6
14. ฝ่ายอนามัยโรงเรียน เขต 6
15. ศูนย์วัดโรค เขต 8
16. ศูนย์กามโรค เขต 8
17. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครสวรรค์
18. เรือนจำกลางนครสวรรค์
19. ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
20. ที่ทำการแขวงทางหลวงนครสวรรค์
21. โครงการชลประทานจังหวัดนครสวรรค์
22. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
23. สำนักงานป่าไม้เขตจังหวัดนครสวรรค์
24. สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคที่ 1
25. สถานีไฟฟ้าย่อยนครสวรรค์
26. สถานีตำรวจทางหลวง 3 กองกำกับการ 1
27. สำนักงานคุมความประพฤติ

28. สำนักงานสถิติจังหวัดนครสวรรค์
29. ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด
30. สถานีตรวจอากาศนครสวรรค์
31. ฝ่ายทะเบียนการค้า จังหวัดนครสวรรค์
32. หน่วยป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
33. สนามบินนครสวรรค์
34. หน่วยมาเลเรียที่ 2
35. สำนักงานประปา เขต 10 นครสวรรค์
36. การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดนครสวรรค์
37. ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์
38. สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินภูมิภาคที่ 6
39. ศูนย์โรคติดต่อทั่วไป เขต 8
40. ศูนย์โภชนาการเขต 6
41. ฝ่ายการค้าภายในจังหวัดนครสวรรค์
42. การกีฬาแห่งประเทศไทย สาขาจังหวัดนครสวรรค์
43. สำนักงานเขตเกษตรเศรษฐกิจที่ 8
44. สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์นครสวรรค์
45. ศูนย์ช่างบำรุงที่ 3 กระทรวงสาธารณสุข
46. สถานีถ่ายทอดโทรทัศน์ช่อง 7
47. สถานีถ่ายทอดโทรทัศน์ช่อง 5
48. ศูนย์วิจัยพืชไร่ ที่ 15
49. นิคมสร้างตนเองตากฟ้า
50. นิคมเขاب่อแก้ว
51. นิคมสหกรณ์เก้าเลี้ยว
52. ศูนย์บำรุงรักษาทาง
53. สำนักงานพัฒนาที่ดินนครสวรรค์
54. ศูนย์โรคเรื้อน เขต 8
55. หน่วยป้องกันและกำจัดศัตรูพืช
56. สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคเหนือตอนล่าง
57. สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 9 นครสวรรค์
58. ศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 15

59. สำนักงานจัดรูปที่ดินจังหวัดนครสวรรค์
60. สำนักงานดูแลคณะชุมชนนครสวรรค์
61. รับส่งพัสดุภัณฑ์นครสวรรค์
62. ศูนย์บริการโทรศัพท์ศันภูมิภาคที่ 4
63. วิทยาลัยครูนครสวรรค์
64. ที่ทำการศูนย์โทรคมนาคมนครสวรรค์
65. สำนักงานการสื่อสารไปรษณีย์โทรเลข เขต 6
66. ส่วนทำไม้นครสวรรค์
67. สำนักงานด้านป่าไม้ปากน้ำโพ
68. ศูนย์เพาะชำกล้าไม้นครสวรรค์
69. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงบอระเพ็ด
70. เขตตรวจบัญชีที่ 3
71. แขวงเดินรถนครสวรรค์
72. เขตบำรุงทางนครสวรรค์ แขวงบำรุงทางนครสวรรค์
73. เขตควบคุมการเดินรถนครสวรรค์
74. คลังน้ำมันนครสวรรค์
75. คลังก๊าซนครสวรรค์
76. สถานีถ่ายทอดโทรศัพท์ชนช่อง 9 อสมท.
77. สถานีถ่ายทอดโทรศัพท์ชนช่อง 3
78. สำนักงานประกันภัยภูมิภาคจังหวัดนครสวรรค์
79. สถานีถ่ายทอดโทรศัพท์ชนช่อง 11
80. สาธารณสุขมูลฐานภาคเหนือ

2. การบริหารราชการส่วนภูมิภาค หมายถึง หน่วยงานที่มีสายบังคับบัญชาขึ้นตรงต่อผู้ว่าราชการจังหวัด มี 29 หน่วยงาน คือ

1. สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์
2. สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดนครสวรรค์
3. ที่ทำการปกครองจังหวัดนครสวรรค์
4. ที่ทำการอัยการจังหวัดนครสวรรค์
5. ที่ทำการอัยการประจำศาลแขวงจังหวัดนครสวรรค์
6. กองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์
7. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์

8. ที่ทำการประชาสงเคราะห์จังหวัดนครสวรรค์
  9. สำนักงานปลัดจังหวัดนครสวรรค์
  10. สำนักงานประมงจังหวัดนครสวรรค์
  11. ที่ทำการสัสดีจังหวัดนครสวรรค์
  12. ที่ทำการพัฒนาชุมชนจังหวัดนครสวรรค์
  13. สำนักงานสรรพสามิตจังหวัดนครสวรรค์
  14. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครสวรรค์
  15. สำนักงานคลังจังหวัดนครสวรรค์
  16. ที่ทำการราชพัสดุจังหวัดนครสวรรค์
  17. สำนักงานสรรพากรจังหวัดนครสวรรค์
  18. สำนักงานเกษตรจังหวัดนครสวรรค์
  19. สำนักงานที่ดินจังหวัดนครสวรรค์
  20. สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครสวรรค์
  21. สำนักงานโยธาธิการจังหวัดนครสวรรค์
  22. สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทจังหวัดนครสวรรค์
  23. สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครสวรรค์
  24. สำนักงานแรงงานจังหวัดนครสวรรค์
  25. สำนักงานสหกรณ์จังหวัดนครสวรรค์
  26. สำนักงานขนส่งจังหวัดนครสวรรค์
  27. สำนักงานป่าไม้จังหวัดนครสวรรค์
  28. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดนครสวรรค์
  29. สำนักงานการประกันภัยสังคมจังหวัดนครสวรรค์
3. การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น หมายถึง หน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ได้แก่
- องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นหน่วยปกครองท้องถิ่นครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัด ยกเว้นเขตเทศบาล และสุขาภิบาล
  - เทศบาล เป็นการจัดรูปการปกครองท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง มีอำนาจในการบริหารโดยอิสระ มีจำนวน 3 เทศบาลคือ เทศบาลนครนครสวรรค์ เทศบาลเมืองชุมแสง และเทศบาลตำบลตาคลี
  - สุขาภิบาล มีจำนวน 15 แห่ง คือ

- สาขาวิชาลหนองเบน
  - สาขาวิชาลแก้้ลี้ว
  - สาขาวิชาลโกรกพระ
  - สาขาวิชาลบางประมุง
  - สาขาวิชาลท้บกดช
  - สาขาวิชาลตากฟ้า
  - สาขาวิชาลชองแค
  - สาขาวิชาลท่าตะโก
  - สาขาวิชาลบรรพตพิสัย
  - สาขาวิชาลพยุหะ
  - สาขาวิชาลท่าน้ำอ้อย
  - สาขาวิชาลไพศาลี
  - สาขาวิชาลลาดยาว
  - สาขาวิชาลแม่วงค์
  - สาขาวิชาลหนองบัว
- องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จำนวน 125 แห่ง

4.6.2 ประชากรเทศบาลนครนครสวรรค์

- โครงสร้างประชากร

ในปี พ.ศ. 2540 เทศบาลนครนครสวรรค์ มีประชากร 98,166 คน คิดเป็นความหนาแน่นประชากร 3,522.28 คน/ตารางกิโลเมตร มีการกระจายตัวอยู่ตำบลต่าง ๆ 4 ตำบล โดยกระจายตัวอยู่ในตำบลปากน้ำโพมากที่สุดถึงร้อยละ 50.53 ของประชากรทั้งหมด รองลงมาคือ ตำบลนครสวรรค์ตก คิดเป็น ร้อยละ 35.74 ตำบลวัดโทร ร้อยละ 8.38 และ ตำบลนครสวรรค์ออก ร้อยละ 5.35 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงประชากรรายตำบลในรอบ 6 ปี (พ.ศ. 2535 - 2540) แล้วพบว่า ในตำบลวัดโทร มีการเพิ่มประชากรสูงที่สุดร้อยละ 74.68 ในขณะที่ตำบลปากน้ำโพและตำบลนครสวรรค์ออกมีประชากรลดลงร้อยละ 6.61 และ 4.72 ตามลำดับ และหากพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงของส่วนแบ่งประชากร (Share) จะพบว่า ตำบลวัดโทรและตำบลนครสวรรค์ตกมีส่วนแบ่งของประชากรมากขึ้น ในขณะที่ตำบลปากน้ำโพและตำบลนครสวรรค์ออกมีส่วนแบ่งของประชากรลดลง ซึ่งให้เห็นถึงว่าเมืองมีแนวโน้มการขยายตัวไปทางทิศตะวันตก

เมื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงประชากรแล้วพบว่า เทศบาลนครนครสวรรค์มีอัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 - 2540 เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.22 และคิดเป็นอัตราการเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย ร้อยละ 0.25 ต่อปี และจากการคาดการณ์ประชากร พบว่า การเติบโตของประชากรมีลักษณะเพิ่มขึ้นแบบคงที่ โดยในปี พ.ศ. 2545 เทศบาลนครนครสวรรค์ จะมีประชากร 99,059 คน ในปี พ.ศ. 2550 มีประชากร 100,153 คน ในปี พ.ศ. 2555 มีประชากร 101,247 คน และในปี พ.ศ. 2560 มีประชากร 102,341 คน

ตารางที่ 4.6.2 จำนวน การกระจายตัว การเปลี่ยนแปลง ประชากรเทศบาลนครนครสวรรค์ พ.ศ. 2535 และ 2540

ตำบล	ปี 2535	ปี 2540	ส่วนแบ่ง			การเปลี่ยนแปลง
			ปี 2535	ปี 2540	ส่วนต่าง	
ปากน้ำโพ	53,115	49,604	54.77	50.53	-4.24	-6.61
นครสวรรค์ตก	33,647	35,087	34.69	35.74	1.05	4.28
นครสวรรค์ออก	5,511	5,251	5.68	5.35	-0.33	-4.72
วัดไทย	4,708	8,224	4.85	8.38	3.52	74.68
รวม	96,981	98,166	100.00	100.00	0.00	1.22

ที่มา: สำนักทะเบียนราษฎรกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

- ลักษณะประชากร

ประชากรในเมืองนครสวรรค์ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีน โดยมีอาชีพทำการค้าขายก่อสร้างตัวผ่านการสะสมทุนมาตั้งแต่อดีตจนกลายเป็นนายทุนที่มีฐานะดี แล้วสืบทอดกิจการของครอบครัว ร้านค้าในตลาดปากน้ำโพเกือบทั้งหมด เจ้าของกิจการจะเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน และถือเป็นชนชั้นนำของเมือง ซึ่งมีบทบาทสำคัญในด้านเศรษฐกิจของเมืองมาช้านาน และยังมีสืบเนื่องไปถึงการรวมกลุ่มกันทางสังคมไม่ว่าจะเป็นเหตุผลในทางธุรกิจการค้า หรือประเพณีก็ตาม ประเพณีที่สำคัญที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของชาวไทยเชื้อสายจีนก็คือประเพณีแห่เจ้าพ่อ - เจ้าแม่ปากน้ำโพที่จะกล่าวถึงต่อไป

4.6.3 การศึกษา

การศึกษานอกจากจะมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถหรือประสิทธิภาพให้แก่แรงงานในฐานะที่เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญประเภทหนึ่งในกระบวนการผลิตแล้ว การศึกษายังเป็นส่วนสำคัญในการเพิ่มศักยภาพของการพัฒนาในด้านอื่นอีกหลายประการ เช่น การพัฒนาคุณภาพชีวิตของ

บุคคลและครอบครัว การพัฒนาด้านสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนการเมืองและการปกครอง ด้วยเหตุดังกล่าว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจะต้องให้ความสำคัญในเรื่องของการศึกษา ซึ่งถือเป็น การลงทุนอย่างหนึ่ง ซึ่งจะได้รับผลในระยะยาว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับการศึกษา

ลักษณะการจัดการศึกษามีการจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน โดย

1. การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน จำแนกเป็น 4 ระดับ

- ระดับก่อนประถมศึกษา
- ระดับประถมศึกษา
- ระดับมัธยมศึกษา ซึ่งแบ่งเป็น มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1- ม.3) และมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - ม.6)
- มัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพ (ปวช.1 - ปวช. 3)

- ระดับอุดมศึกษา

2. การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน หน่วยที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนมี 4 หน่วยงาน คือ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดนครสวรรค์ สถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา โรงเรียนเอกชน และสถานศึกษาสังกัดกระทรวงมหาดไทย

ในปีการศึกษา 2540 มีจำนวนสถานศึกษาทั้งสิ้น 13 แห่ง มีจำนวนอาจารย์ทั้งสิ้น 993 คน และจำนวนนักศึกษาในระดับอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา 27,653 คน โดยแยกตามสังกัดดังนี้

- สังกัด กรมการฝึกหัดครู มีจำนวนสถานศึกษา 1 แห่ง จำนวนอาจารย์ 203 คน จำนวนนักศึกษา 4,573 คน

- สังกัด กรมอาชีวศึกษา จำนวนสถานศึกษา 4 แห่ง จำนวนอาจารย์ 351 คน จำนวนนักศึกษา 12,157 คน

- สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) จำนวนสถานศึกษา 7 แห่ง จำนวนอาจารย์ 370 คน จำนวนนักศึกษา 9,562 คน

- สังกัด สถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จำนวนสถานศึกษา 1 แห่ง จำนวนอาจารย์ 69 คน จำนวนนักศึกษา 1,361 คน

4.6.4 ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

- ศาสนสถาน

จังหวัดนครสวรรค์ มีศาสนสถาน ดังนี้

วัดในศาสนาพุทธ 619 วัด

วัดในมหรานิกาย 605 วัด

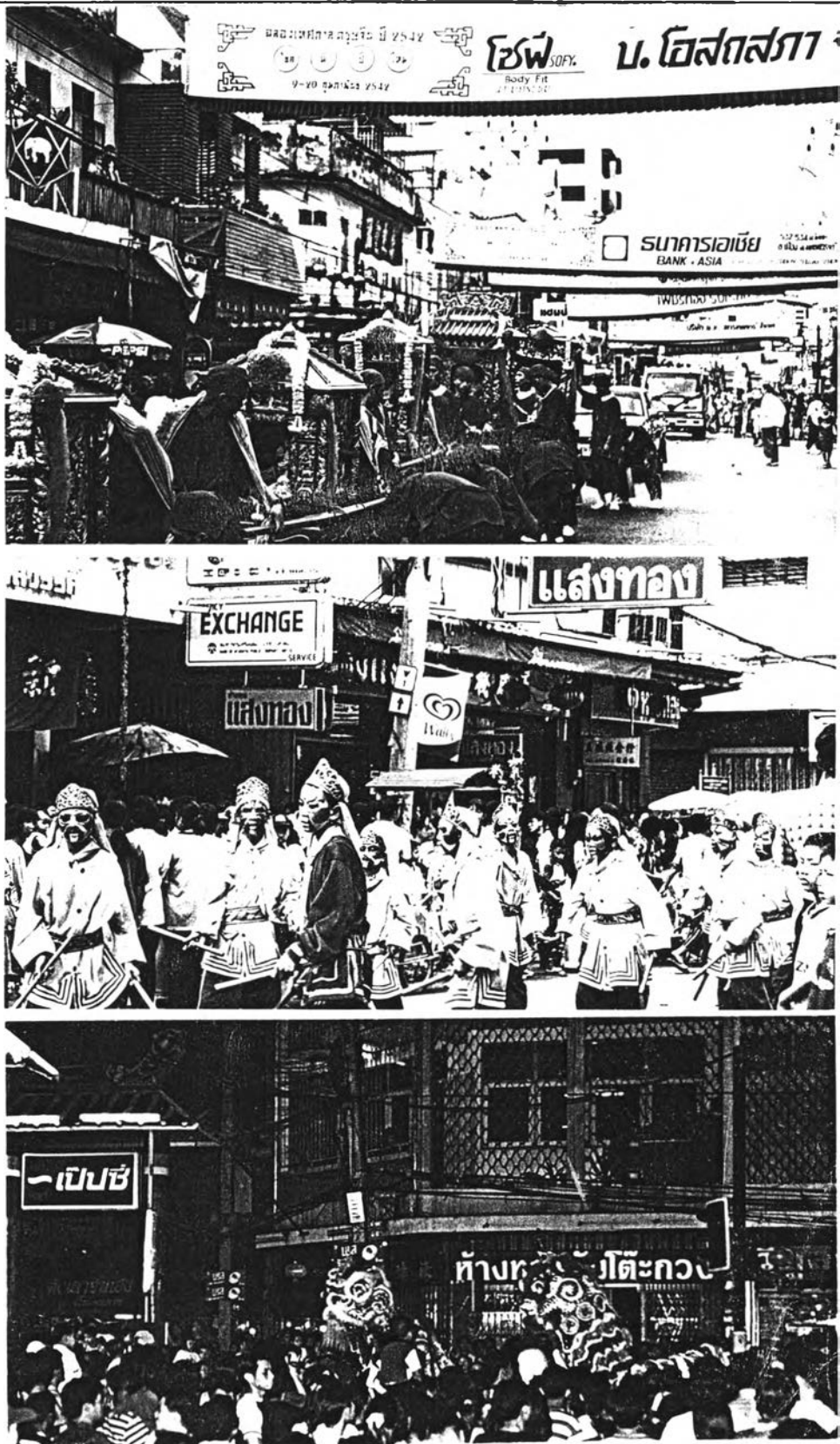
วัดในธรรมยุติกนิกาย	14 วัด
สำนักสงฆ์	295 แห่ง
โบสถ์ ศาสนาคริสต์	6 แห่ง
มัสยิด	1 แห่ง
- วิถีวัฒนธรรม	
ศูนย์วัฒนธรรม	3 ศูนย์
หอวัฒนธรรม	1 แห่ง

- ประเพณีและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

จังหวัดนครสวรรค์ นับว่าเป็นจังหวัดที่ยังคงรักษาประเพณีที่มาตั้งแต่เดิมเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมต่างๆ ประเพณีต่างๆ งานประเพณีประจำปีที่ยิ่งใหญ่และมีชื่อเสียงที่สุดของจังหวัดคือ งานประเพณีเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ โดยมีประวัติความเป็นมาเมื่อประมาณ 70 ปีที่ผ่านมา ได้เกิดโรคห่า (โรคท้องร่วง) ระบาดไปทั่วตำบลปากน้ำโพได้รับความเดือดร้อนจากโรคนี้อย่างยิ่ง ทำให้ผู้คนบาดเจ็บล้มตายเป็นจำนวนมาก เนื่องจากการแพทย์สมัยนั้นยังไม่เจริญก้าวหน้า ชาวบ้านปากน้ำโพจึงหันมาพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คือ ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์-เจ้าแม่ทับทิม ซึ่งเป็นศาลเจ้าเล็ก ๆ ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำตรงข้ามหมู่บ้านตลาดปากน้ำโพเป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านและผู้สัญจรทางน้ำผ่านไปมา โดยขอให้เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ช่วยคุ้มครองปิดเป่าให้พ้นภัยพิบัติจากโรคภัย ได้มีการทำพิธีเชิญเจ้าเข้าประทับตรา มาทำพิธีรักษาโรคโดยการเขียนกระดาษยันต์ แล้วนำไปเผาไฟใส่น้ำดื่ม ปรากฏว่าโรคห่าที่ระบาดอยู่ได้หายไปอย่างน่าอัศจรรย์ เป็นที่เลื่องลือถึงความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ไปทั่ว ชาวบ้านทั้งใกล้และไกลได้พากันมากกราบไหว้บูชาอย่างมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเทศกาลตรุษจีน ชาวบ้านปากน้ำโพจึงได้ร่วมแรงร่วมใจกันคิดจัดให้มีการแห่เจ้าเฉลิมฉลองขึ้น โดยได้อันเชิญเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ข้ามฝั่งมาที่ปะรำพิธีชั่วคราว และแห่ไปรอบตลาดปากน้ำโพเพื่อให้ชาวนครสวรรค์และประชาชนที่ได้ยินกิตติศัพท์จากแดนไกลได้กราบไหว้บูชา และตั้งแต่นั้นมาได้ถือเป็นประเพณีสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันจนถึงปี พ.ศ. 2506 กรมการจัดงานเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ได้เสนอให้มีการแสดงการเชิดสิงโตแห่มังกร ซึ่งชาวจีนทั่วไปถือว่ามังกรเป็นสิ่งสิริมงคล นำโชคลาภและความผาสุกมาสู่บ้านเมืองเพิ่มขึ้นอีก 1 ขววน และมีการพัฒนาเทคนิคการแสดงให้มีการประกอบแสง สี เสียง จนมีความยิ่งใหญ่ สวยงามมากยิ่งขึ้น

งานประเพณีเจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพ จัดเป็นประเพณีที่เป็นศูนย์รวมพลังของชาวนครสวรรค์ที่ยังอยู่ท้องถิ่น และผู้ที่ออกไปธุรกิจนอกท้องถิ่นได้ร่วมแรงร่วมใจกันจัดขึ้นในเทศกาลตรุษจีนจะเป็นโอกาสที่จะได้เป็นช่วงที่ญาติพี่น้องกลับมาพบปะสังสรรค์เป็นจุดประสงค์หลัก โดยถือเป็นประเพณีที่จะต้องกลับมากราบไหว้บูชาเป็นจุดประสงค์หลัก

ภาพที่ 4.6.4-1 แสดงประเพณีการแห่เจ้าพ่อ - เจ้าแม่ ในเทศกาลตรุษจีน

4.6.5 การท่องเที่ยวในจังหวัดนครสวรรค์

ในปัจจุบัน จังหวัดนครสวรรค์เป็นเมืองที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจในฐานะเมืองชุมทางธุรกิจของภาคเหนือตอนล่างและประตูสู่ภาคเหนือตอนบน เป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจหลายแห่ง ทั้งแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานวัดวาอาราม หรือสิ่งปลูกสร้างที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และศิลปกรรม นอกจากนี้ยังมีประเพณีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอีกหลายอย่างที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ซึ่งยังคงรักษาสืบมาจนถึงปัจจุบันและดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาเยือนเสมอ

- **ต้นแม่น้ำเจ้าพระยา** อยู่ในเขตเทศบาลนครสวรรค์ เป็นบริเวณต้นกำเนิดหรือจุดเริ่มต้นของแม่น้ำเจ้าพระยา ที่เกิดจากแม่น้ำปิงและแม่น้ำน่าน ไหลมาบรรจบกันที่ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองนครสวรรค์ บริเวณนี้จะมีทัศนียภาพที่สวยงามของแหลมยม (เกาะยม) สามารถมองเห็นความแตกต่างของแม่น้ำทั้งสองสายได้อย่างชัดเจน แม่น้ำน่าน จะมีสีแดงขุ่น ส่วนแม่น้ำปิงจะมีสีเขียวคล้ำ และฝั่งตรงข้ามมีศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ เป็นอาคารทรงเก๋งจีนตั้งอยู่

- **บึงบอระเพ็ด** เป็นบึงน้ำจืดตามธรรมชาติขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศ อยู่ในท้องที่ตำบลแควใหญ่ และตำบลพระนอน อำเภอเมืองนครสวรรค์ ตำบลพนมเศษ อำเภอท่าตะโก และตำบลทับกฤช อำเภอชุมแสง มีเนื้อที่ประมาณ 132,737 ไร่ มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชน้ำ นกก่านานาชนิด และเป็นที่อยู่อาศัยของปลาพันธุ์ต่างๆ ประมาณ 148 ชนิด ปลาที่มีชื่อเสียงและหายาก คือ ปลาเสือตอ สามารถพบได้ที่นี้ และปัจจุบันทางกรมประมงได้มีการปล่อยจระเข้ลงสู่อบ่งหลังจากที่จระเข้ถูกจับจนหมดจากบึงไประยะหนึ่ง

- **อุทยานนกน้ำ** (เขตห้ามล่าสัตว์ป่าของบึงบอระเพ็ด) เป็นส่วนหนึ่งของบึงบอระเพ็ด ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของบึง อยู่ที่ตำบลพระนอน อำเภอเมืองนครสวรรค์ ห่างจากตัวเมืองนครสวรรค์ ประมาณ 17 กิโลเมตร บริเวณนี้เป็นที่ราบบึงบอระเพ็ด มีพื้นที่ประมาณ 212.8 ตารางกิโลเมตร เป็นที่อยู่อาศัยของนกน้ำนานาชนิด ประมาณ 43 ชนิด รวมทั้งนกพันธุ์ที่หายาก "นกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร" ซึ่งพบที่นี่เป็นครั้งแรก และสันนิษฐานว่ามีอยู่แห่งเดียว และในช่วงเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนกุมภาพันธ์ จะมีนกน้ำอพยพมาอาศัยอยู่ในบริเวณนี้จำนวนมาก

- **อุทยานแห่งชาติแม่วงก์** ป่าแม่วงก์เป็นรอยต่อของ 2 จังหวัด คือ จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดกำแพงเพชร ส่วนที่อยู่ในจังหวัดนครสวรรค์ เรียกว่า ป่าแม่วงก์ - แม่เป็น ส่วนที่อยู่ในจังหวัดกำแพงเพชร เรียกว่า ป่าแม่วงก์ - ปาดลองขลุ่ย ได้รับประกาศให้เป็นอุทยานแห่งชาติ เมื่อวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2530 มีเนื้อที่ประมาณ 894 ตารางกิโลเมตร พื้นที่อุทยานประกอบด้วยป่าชนิดต่างๆ คือ ป่าเบญจพรรณ ป่าดงดิบ ป่าเต็งรัง จุดที่น่าสนใจในเขตอุทยานฯ มีหลายแห่ง เช่น แก่งผานางคอย บ่อน้ำอุ่น น้ำตกแม่ลีวา น้ำตกแม่กระสา และยอดเขามองโกจู ซึ่งเป็นยอดเขาที่สูงที่สุดในเขตอุทยานฯ มีความสูงประมาณ 1,960 เมตร และอยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติ ประมาณ 30 กิโลเมตร การเดินทาง

จากจังหวัดนครสวรรค์ ใช้เส้นทางสาย นครสวรรค์ - ลาดยาว- คลองลาน แล้วเข้าสู่ที่ทำการอุทยานฯ ตามทางหลวงหมายเลข 1117 คลองลาน - อุ้มผาง สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักค้างแรมติดต่อกันได้ที่ กองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้

- น้ำตกแม่สีวา อยู่ในเขตบ้านตลิ่งสูง ตำบลแม่เลย์ อำเภอแม่วงก์ ตัดเขตแดนจังหวัด กำแพงเพชร อยู่ห่างจากอำเภอเมืองนครสวรรค์ประมาณ 100 กิโลเมตร โดยทางรถยนต์และต้องเดินป่า ต่ออีก 2 วัน เป็นน้ำตกที่สูงมากจนเป็นที่ร่ำลือว่าเป็นน้ำตกที่สูงที่สุดในเอเชีย มีชั้นน้ำตก 7 ชั้นใหญ่ มีทัศนียภาพสวยงามตามธรรมชาติ

- หุบหินเทิน อยู่ในหมู่ที่ 5 ตำบลปางสวรรค์ อำเภอแม่วงก์ ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 70 กิโลเมตร เป็นหุบภูเขาเชิงเขาที่มีกลุ่มก้อนหินขนาดใหญ่ตั้งวางซ้อนกันหลายแห่งหลายรูปแบบ กระจายอยู่ทั่วบริเวณ นับเป็นสวนหินธรรมชาติที่สวยงามและแปลกประหลาดมหัศจรรย์มาก

- อุทยานสวรรค์ เป็นสวนสาธารณะอยู่ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ มีเนื้อที่ 314 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นหนองน้ำ ชื่อ " หนองสมบูรณ" มีถนนโดยรอบหนองน้ำ ตรงกลางหนองน้ำเป็นเกาะมีเนื้อที่ ประมาณ 3 ไร่ มีเวทีน้ำพุ ห้องรับรอง และสวนไม้ดอกไม้ประดับที่ร่มรื่นและสวยงาม ซึ่งเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวนครสวรรค์

- เขากบ ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 185.50 เมตร มีบันไดขึ้นไปสู่ยอดเขา จำนวน 437 ขั้น และมีถนนลาดยางเป็นทางรถยนต์ ผิวจราจรกว้าง 3 เมตร ขึ้นไปสู่ยอดเขากบได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ตั้งวัดวรนาถบรรพต บนยอดเขาสถาปัตยกรรมมองเห็นทัศนียภาพของตัวเมืองนครสวรรค์ได้ บริเวณเชิงเขาเป็นสวนไม้สักและไม้ดอกนานาชนิดทำให้เกิดความร่มรื่น เป็นสวนสาธารณะสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวเมืองนครสวรรค์แห่งหนึ่ง

- วัดวรนาถบรรพต เป็นวัดเก่าแก่ของนครสวรรค์ ตั้งอยู่บนยอดเขาและเชิงเขากบ บนยอดเขามีโบราณวัตถุ อาทิ รอยพระพุทธรูปจำลอง พระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งสร้างในสมัยสุโขทัย เป็นราชธานี บริเวณเชิงเขากบมีเจดีย์ขนาดใหญ่สมัยสุโขทัย ในวัดมีรูปหล่อหลวงพ่อดอง อันเป็นที่เคารพนับถือของชาวจังหวัดนครสวรรค์ ประดิษฐานอยู่ในวิหารข้างเจดีย์ใหญ่ด้วย บริเวณเนินเขาใกล้เคียงเป็นที่ตั้งของสถานีถ่ายทอดสัญญาณโทรทัศน์ ช่อง 3 ช่อง 5 ช่อง 7 ช่อง 9 ช่อง 11 และไอทีวี จากกรุงเทพมหานครไปสู่อำเภอในภาคเหนือ

- วัดนครสวรรค์และหลวงพ่อดศรีสวรรค์ (วัดหัวเมือง) เป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคูเมืองของจังหวัดนครสวรรค์ เป็นพระอารามหลวงและเป็นที่ตั้งวิทยาลัยสงฆ์ จังหวัดนครสวรรค์ ตั้งอยู่ที่ถนนสวรรค์วิถี ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ ชาวนครสวรรค์นิยมเรียกว่า "วัดหัวเมือง" ในพระอุโบสถ เป็นที่ประดิษฐานของหลวงพ่อดศรีสวรรค์ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่ชาวจังหวัดนครสวรรค์เชื่อกันว่าศักดิ์สิทธิ์และเคารพนับถือมาก นอกจากนี้บริเวณด้านข้างของพระอุโบสถยังมีพระพุทธรูปปูนปั้นนั่งหันหลังให้กันด้วย

- **วัดจอมคีรีนาคพรต** ตั้งอยู่บนเขาบวชนาค ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองนครสวรรค์ ระหว่างเชิงสะพานเดชาติวงศ์ และค่ายจิรประวัติ ทางเข้าวัดแยกซ้ายจากถนนพหลโยธิน ก่อนเข้าสู่ตัวเมืองนครสวรรค์ บันยอดเขามีรอยพระพุทธบาทจำลองและพระอุโบสถที่ชาวบ้านเรียกกันว่า "โบสถ์เทวดาสว่าง" ในเทศกาลเดือน 12 ของทุกปี จะมีงานปิดทองไหว้พระเป็นประเพณีสืบต่อกันมาทุกปี

- **วัดเกรียงไกรกลาง** ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 5 ตำบลเกรียงไกร อำเภอเมืองนครสวรรค์ อยู่ริมฝั่งแม่น้ำน่าน ห่างจากตัวเมืองนครสวรรค์ ประมาณ 22 กิโลเมตร เป็นวัดเก่าแก่ที่มีโบราณสถานซึ่งมีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์และศิลปกรรม คือ พระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์ ภาพเขียนฝาผนังโบสถ์ เจดีย์เก่าและมณฑปพระพุทธบาท บริเวณใกล้เคียงมีฟาร์มเลี้ยงจระเข้เลี้ยงแบบปล่อยตามธรรมชาติของเอกชน ให้นักท่องเที่ยวเข้าชม

- **วัดศรีสวรรค์สังฆาราม (วัดถือน้ำ)** อยู่ห่างจากตัวเมืองนครสวรรค์ ประมาณ 4 กิโลเมตร เข้าไปทางค่ายจิรประวัติ เป็นวัดเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ เคยเป็นสถานที่สำหรับข้าราชการในสมัยก่อนกระทำพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา โดยยังมีโบสถ์ โบพวย มีดดาบสมัยโบราณหลงเหลืออยู่ชาวบ้านจึงเรียกว่า "วัดถือน้ำ" ภายในวัดมีโบราณสถานที่น่าสนใจ คือ หอสมุดมนต์สร้างด้วยไม้สักทั้งหลัง ซึ่งเก่าแก่กว่าอายุมากกว่า 100 ปี มีหน้าบันเป็นลายไม้ฉลุที่สวยงามมาก

- **วัดหนองกลับ** ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 3 ตำบลหนองกลับ อำเภอหนองบัว เป็นวัดเก่าแก่ที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ 2 ภายในบริเวณวัดมีความสงบร่มเย็น มีพิพิธภัณฑ์ที่เก็บสะสมเครื่องใช้พื้นเมือง อาวุธและของใช้โบราณมากมาย เหมาะแก่การทัศนศึกษา

- **หอวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์** ตั้งอยู่ในบริเวณสถาบันราชภัฏนครสวรรค์ เป็นอาคาร 2 ชั้น ทรงสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ที่สวยงามมาก ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นแหล่งศูนย์รวมข้อมูลประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าและวิจัย ภายในจัดเป็นห้องนิทรรศการ แสดงพัฒนาการทางวัฒนธรรมและแหล่งโบราณคดีต่างๆ ในจังหวัดนครสวรรค์ และมีโรงละครขนาด 110 ที่นั่ง สำหรับจัดการแสดงประเพณี ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นตลอดจนการอบรมสัมมนา

- **ถ้ำบ่อยา** เป็นถ้ำหินปูนอยู่บนเขาที่บ้านหินก้อน ตำบลหนองกรด อำเภอเมืองนครสวรรค์ ห่างจากตัวเมืองประมาณ 30 กิโลเมตร เชิงเขามีบันไดขึ้นสู่ถ้ำ ภายในถ้ำมีลานกว้าง โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ช่วงแรกเป็นที่ตั้งพระพุทธรูป ช่วงที่ 2 อยู่ลึกเข้าไปข้างในเป็นทางตัน ในบริเวณนี้มีบ่อน้ำทิพย์ ซึ่งชาวบ้านเชื่อกันว่าเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ใช้รักษาโรคต่างๆ ได้ ช่วงที่ 3 เป็นที่จะออกจากบริเวณถ้ำสู่ภายนอกอีกทางหนึ่ง ภายในมีหินงอกหินย้อยตามธรรมชาติที่สวยงาม เพดานและผนังถ้ำบางแห่งมีลักษณะคล้ายม่านแพรหรือฉากละคร บางแห่งมีรูปร่างแปลกๆ

- **เขาหน่อ - เขาแก้ว** อยู่ริมทางหลวงสายพหลโยธิน ชว่นนครสวรรค์ - กำแพงเพชร ในท้องที่ตำบลบ้านแดน อำเภอบรรพตพิสัย ระยะห่างจากตัวเมืองนครสวรรค์ ประมาณ 45 กิโลเมตร และอยู่ห่าง

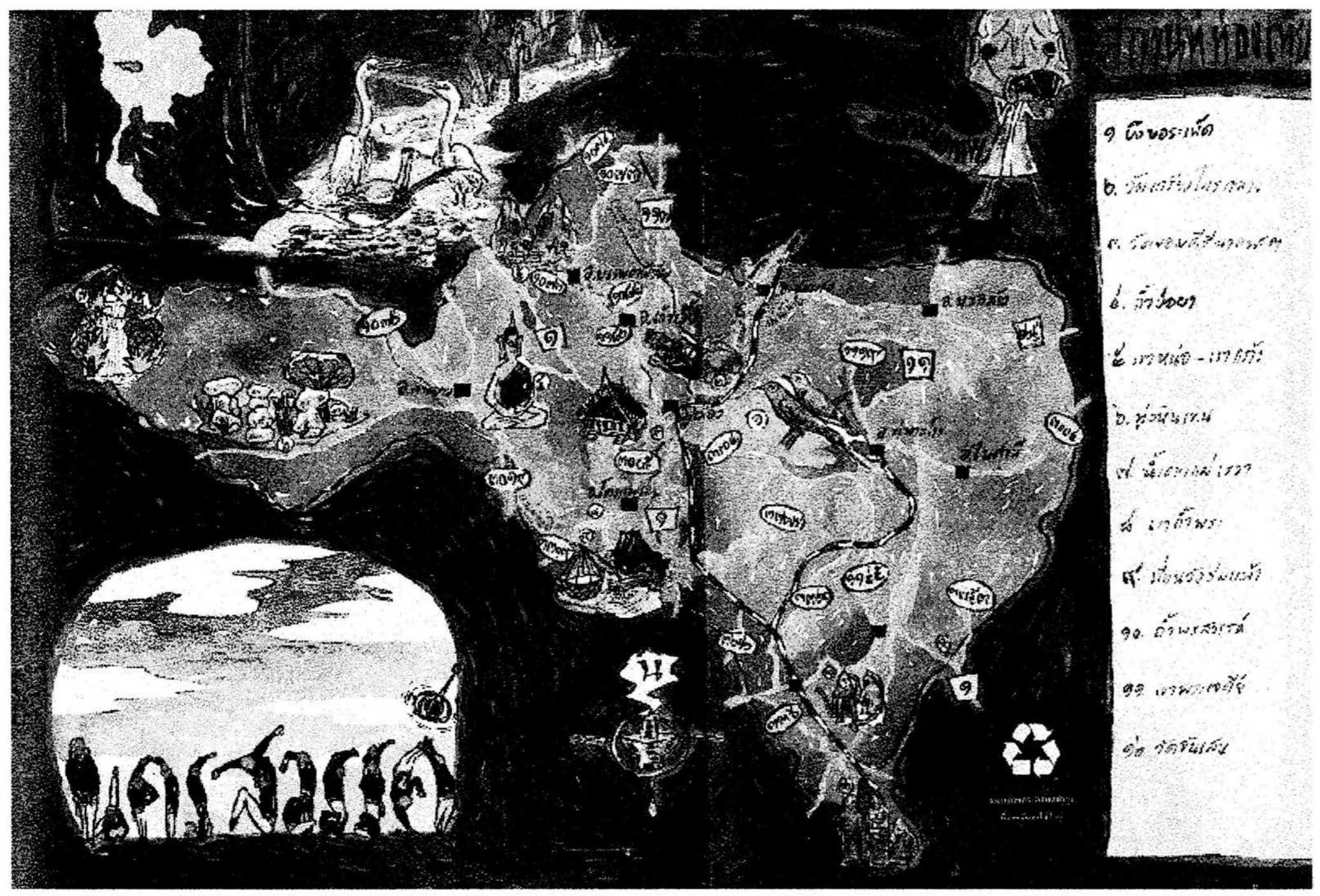
จากที่ว่าการอำเภอบรรพตพิสัย ประมาณ 18 กิโลเมตร เขาหน่อเป็นภูเขาหินปูน ที่วัดเขาหน่อมิมีบันได้ขึ้นสู่ด้านบนยอดเขา มีมณฑปสร้างด้วยศิลาแลง ภายในมีพระพุทธรูปบาทจำลอง มีถ้ำที่สวยงามหลายถ้ำ เช่น ถ้ำค้างคาว ถ้ำพระนอน มีพระพุทธรูปปางไสยาสน์องค์ใหญ่อยู่ปากถ้ำ บริเวณวัดมีลิงป่าอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสภาคเหนือทางชลมารคสายแม่น้ำปิง เคยประทับพักแรมที่วัดนี้ ส่วนเขาแก้วอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันมีหลายถ้ำ ซึ่งเป็นที่อยู่ของค้างคาวเป็นจำนวนมาก ในตอนเย็นใกล้พลบค่ำฝูงค้างคาวจะพากันบินออกหากินทำให้มองเห็นเป็นสายสีดำพริ้วไปมาบนท้องฟ้าเป็นทางยาว

- ถ้ำพรสวรรค์ ตั้งอยู่ที่บ้านเขาตะบองนาค ตำบลลำพยนต์ อำเภอตากฟ้า อยู่ห่างจากตัวเมืองนครสวรรค์ ประมาณ 100 กิโลเมตร มีบันไดนาคขึ้นเขาถึงปากถ้ำ ซึ่งเป็นถ้ำหินปูน ภายในถ้ำมีพระพุทธรูปปางไสยาสน์และสระน้ำ สภาพอากาศภายในถ้ำสามารถปรับได้เองตามธรรมชาติ กล่าวคือในฤดูร้อนอากาศจะเย็นสบาย ฤดูหนาวอากาศจะอบอุ่นและฤดูฝนอากาศจะเย็นสบาย บริเวณใกล้เคียงกับถ้ำมีน้ำตกเล็กๆ เรียกว่าน้ำตกน้ำวัง มีน้ำไหลผ่านตลอดปี

- ถ้ำเพชรตาคลี ตั้งอยู่ในท้องที่บ้านซอนเตือ หมู่ที่ 3 ตำบลตาคลี อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอตาคลีประมาณ 10 กิโลเมตร เขาซอนเตือเป็นเทือกเขาหินปูน ภายในเทือกเขามีถ้ำอยู่มากมายประมาณนับ 100 ถ้ำ แต่มีถ้ำที่ใหญ่และสวยงามอยู่ 10 ถ้ำ ได้แก่ ถ้ำมรกต ถ้ำวังไ่มุก ถ้ำดาวดิงส์ ถ้ำเหล็กไหล ถ้ำฤาษี ถ้ำวิมานลอย ถ้ำเจ้าแม่กวนอิม ถ้ำเพชรคิงคอง ถ้ำพญานาค และถ้ำเจ้าพ่อเสือ ถ้ำแต่ละถ้ำจะมีความสวยงามแตกต่างกันออกไป บางถ้ำมีหินงอกหินย้อยรูปร่างแปลกๆ บางถ้ำมีลักษณะเป็นภาพเพชรเมื่อมีแสงตกกระทบจะเป็นประกายวูบวาบสวยงามมาก บางถ้ำมีสีส้มสวยงาม เช่น สีแดง สีเขียว สีคราม ซึ่งสีเหล่านี้เกิดจากแร่ธาตุตามธรรมชาติ บางถ้ำต้องเดินขึ้นเขา และลัดเลาะไปตามป่าทึบ โขดหิน ทำให้รสชาติของการท่องเที่ยวผจญภัยที่ตื่นเต้น

- จันเสนเมืองโบราณ อยู่ในท้องที่ตำบลจันเสน อำเภอตาคลี ห่างจากจังหวัดประมาณ 95 กิโลเมตร ลักษณะของเมืองโบราณเป็นรูปสี่เหลี่ยมแต่มีมุมทั้ง 4 เป็นรูปมนเกือบเป็นรูปกลม ล้อมรอบด้วยคูเมืองกว้างประมาณ 20 เมตร ปัจจุบันบริเวณเมืองโบราณมีสภาพเป็นที่ลุ่มมีน้ำขัง มีคางมายาวประมาณ 800 เมตร กว้าง 700 เมตร คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ 300 ไร่เศษ ภายในคูเมืองเป็นเนินสูงกว่าพื้นที่ราบ นอกคูเมืองชาวบ้านเรียกกันว่า "โคกจันเสน" ในบริเวณเมืองโบราณได้ขุดพบวัตถุโบราณหลายอย่าง เช่น พระพิมพ์ ดวงตรา ตุ๊กตา เหล็กไหล ฐานบัว ธรรมจักร ขวานหินขัด หินกลมแกะเป็นรูปดอกบัว พระโพธิสัตว์สัมฤทธิ์ยืน ลูกปัดหินและลูกปัดแก้ว ซึ่งปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่วัดจันเสนและกรมศิลปากร

แผนที่ 4.6.5-1 แสดงสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดนครสวรรค์

๑. เขื่อนจุฬาภรณ์
๒. วัดเขื่อนจุฬาภรณ์
๓. วัดเขื่อนจุฬาภรณ์
๔. เขื่อนจุฬาภรณ์
๕. เขื่อนจุฬาภรณ์
๖. เขื่อนจุฬาภรณ์
๗. เขื่อนจุฬาภรณ์
๘. เขื่อนจุฬาภรณ์
๙. เขื่อนจุฬาภรณ์
๑๐. เขื่อนจุฬาภรณ์
๑๑. เขื่อนจุฬาภรณ์
๑๒. เขื่อนจุฬาภรณ์

ที่มา : นิตยสารสารคดี

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ริมหน้าเมืองนครสวรรค์

NOT TO SCALE

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 4.6.5-2 แสดงสถานที่ท่องเที่ยวในเทศบาลนครสวรรค

ที่มา : นิตยสารสารคดี

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ริมหน้าเมืองนครสวรรค

NOT TO SCALE

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.7 บทบาทและความสำคัญของชุมชนเมืองนครสวรรค์

4.7.1 บทบาทและความสำคัญของชุมชนเมืองนครสวรรค์ในระดับภาค

ชุมชนเมืองนครสวรรค์ มีบทบาทในการเป็นศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมของภาคเหนือตอนล่าง กล่าวคือ เป็นศูนย์กลางคมนาคมขนส่ง ศูนย์กลางอุตสาหกรรม ศูนย์กลางรับซื้อผลิตผลทางการเกษตร ศูนย์กลางพาณิชย์ ศูนย์กลางการเงิน ธนาคารและประกันภัย โดยมีประชากรในจังหวัดใกล้เคียงโดยรอบที่อยู่ในพื้นที่ภายใต้เขตอิทธิพลมาใช้ ยี่ กรด ๗๓ จุจากจ้ ๗๖ นครสวรรค์ ซึ่งได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร ตาก พิจิตร เพชรบูรณ์ อุทัยธานี และชัยนาท ปัจจุบันจังหวัดนครสวรรค์เป็นจังหวัดที่มีบทบาทสำคัญด้านเศรษฐกิจของภาคเป็นอันดับสอง รองจากจังหวัดเชียงใหม่ เป็นแหล่งผลิตที่สำคัญในด้านเกษตรกรรม การอุตสาหกรรม การคมนาคมขนส่ง การค้าและการบริการของภาคเหนือคือ

1. ด้านการเกษตรกรรม

จังหวัดนครสวรรค์มีเนื้อที่ถือครองการเกษตรมากที่สุดในภาค จึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางการผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคหลายชนิด พืชที่ผลิตได้มากที่สุดในภาค คือ ข้าว ข้าวฟ่าง และฝ้าย พืชที่ผลิตได้มากเป็นอันดับสองของภาค คือ ข้าวโพด และถั่วเขียว โดยปริมาณการผลิตเป็นรองจากจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านปศุสัตว์ มีมูลค่าการผลิตเป็นอันดับสาม รองจากจังหวัดเชียงรายและเชียงใหม่ สัตว์เลี้ยงที่ทำรายได้ให้กับจังหวัดมากที่สุด คือ สุกร โค กระบือ และสัตว์ปีก ส่วนด้านการประมงมีมูลค่าการผลิตเป็นอันดับสาม รองจากจังหวัดพิจิตรและอุตรดิตถ์ ในจังหวัดมีแหล่งเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืดที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ คือ บึงบอระเพ็ด ซึ่งเป็นที่ตั้งของสถานีประมงน้ำจืดเพื่อศึกษาพันธุ์ปรับปรุงพันธุ์ และแนะนำด้านวิชาการต่างๆ

2. ด้านการอุตสาหกรรม

โดยส่วนรวมอุตสาหกรรมในจังหวัดนครสวรรค์ เป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อม ไม่ว่าจะพิจารณาจากขนาดของเงินลงทุนหรือการจ้างงาน ตลอดจนเทคโนโลยีการผลิตซึ่งมีลักษณะเป็นแบบพื้นฐาน โรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่ทำรายได้ดีให้กับจังหวัดมีเพียงบางประเภท ได้แก่ โรงงานผลิตปูนซีเมนต์ ผลิตน้ำตาลทรายขาว ผลิตสุรา ผลิตน้ำอัดลม ผลิตยางรถยนต์ และโรงงานสีข้าว แต่ในปัจจุบันกลับมีแนวโน้มที่ลดลงอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากผลผลิตทางด้านเกษตรขยายตัวช้า ทำให้มีผลกระทบต่อสภาพทางเศรษฐกิจ วัตถุดิบที่ใช้ทำการผลิต และ

แหล่งตลาด ปัญหาดังกล่าวมีลักษณะที่คล้ายกับจังหวัดอื่นๆในภาคเหนือ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากมูลค่าการผลิตสาขาอุตสาหกรรม จังหวัดนครสวรรค์ยังนับว่ามีบทบาทที่สำคัญมากกว่าจังหวัดอื่นๆในภาคเหนือ เพราะมีมูลค่าการผลิตมากที่สุด เนื่องจากจังหวัดนครสวรรค์ มีความได้เปรียบในแหล่งที่ตั้ง แนวโน้มในการพัฒนาอุตสาหกรรมได้ขยายตัวมากขึ้นยังคงมีอยู่ ซึ่งขึ้นอยู่กับความสำเร็จในการพัฒนาการเกษตรกรรมของจังหวัดและพื้นที่บริเวณใกล้เคียง เพื่อเป็นวัตถุดิบป้อนสู่ภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตรต่อเนื่องแบบครบวงจร

3. ด้านการคมนาคมขนส่ง

เนื่องจากการเกษตรกรรมเป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคเหนือ สินค้าที่ส่งออกของภาคส่วนใหญ่จึงเป็นการผลิตจากภาคเกษตรกรรม และสินค้าเข้าสู่ภาคส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภค จากลักษณะภูมิศาสตร์ จังหวัดนครสวรรค์มีข้อได้เปรียบในแหล่งที่ตั้ง เพราะเป็นเมืองหน้าด่านสำหรับการติดต่อแหล่งพื้นที่ภาคเหนือและภาคกลางและยังสามารถติดต่อกับพื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้อีกด้วย การขนส่งสินค้าระหว่างภาคเพื่อสู่แหล่งตลาดบริโภค ไม่ว่าลักษณะรูปแบบของการขนส่งสินค้า จะเป็นการขนส่งโดยทางรถยนต์ ทางรถไฟ หรือทางน้ำ จำเป็นต้องผ่านจังหวัดนครสวรรค์ จึงนับว่านครสวรรค์เป็นเมืองท่าที่สำคัญของภาคเหนือตอนล่าง

4. ด้านการค้าและการบริการ

จังหวัดนครสวรรค์เป็นศูนย์กลางในการบริการด้านการค้าส่ง-ค้าปลีกแก่พื้นที่ในจังหวัด พื้นที่ภายใต้เขตอิทธิพล พื้นที่ภาคกลางและกรุงเทพฯ กิจกรรมค้าส่ง-ค้าปลีกมีความใกล้ชิดกับสาขาเกษตรกรรม ไม่ว่าจะเป็ผลผลิตหรืออุปกรณ์การเกษตร สินค้าส่งออกทั้งหมดจึงเป็นสินค้าที่มาจากภาคเกษตรกรรม ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จังหวัดนครสวรรค์มีตลาดกลางซื้อขายข้าวเปลือกที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ อยู่ในอำเภอเมืองนครสวรรค์ คือ ท่าข้าวกำนันทรงซึ่งอยู่ท่าเรือน้ำลึกที่เกาะบางปรอง ข้าวเปลือกที่นำมาซื้อขายกันที่มาจากจังหวัดต่างๆในภาคเหนือ เช่น เชียงราย อุดรดิตต์ สุโขทัย กำแพงเพชร แพร่ น่าน ตาก พิษณุโลก และ พิจิตร ข้าวเปลือกที่ทำการรับซื้อแล้วจะถูกส่งไปยังจังหวัดต่างๆในภาคกลาง เช่น กรุงเทพฯ สิงห์บุรี อ่างทอง ออยุธยา นครปฐม เป็นต้น และยังคงส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศอีกด้วย จุดหมายปลายทางจึงอยู่ที่โรงสีภาคกลาง ภาคการธนาคารจึงมีการเจริญเติบโตมาก ในส่วนของศูนย์กลางจังหวัดทำหน้าที่ให้บริการด้านการค้าส่ง - ค้าปลีก แก่พื้นที่ภายในจังหวัด จากการทำเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญดังกล่าว ทำให้จังหวัดนครสวรรค์กลายเป็นศูนย์กลางการเงินของภาคเหนือตอนล่างอีกด้วย

4.7.2 บทบาทและความสำคัญของชุมชนเมืองนครสวรรค์ในระดับเมือง

ชุมชนเมืองนครสวรรค์เป็นศูนย์กลางขนาดใหญ่เพียงแห่งเดียวของจังหวัดนครสวรรค์ เนื่องจากเป็นที่รวมของศักยภาพและกิจกรรมเข้าไว้ด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นความเหมาะสมของสภาพภูมิศาสตร์ จำนวนประชากร ลักษณะเศรษฐกิจ การบริหารและการปกครอง การคมนาคมขนส่ง ตลอดจนการบริการด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ บทบาทและความสำคัญสามารถจำแนกได้ดังนี้

1. เมืองนครสวรรค์ตั้งอยู่ตอนกลางของจังหวัด ซึ่งเอื้ออำนวยต่อการเป็นศูนย์กลางในด้านต่างๆ เนื่องจากสามารถติดต่อกับชุมชนโดยรอบได้สะดวก โอกาสในการเข้าถึงสูงกว่าพื้นที่อื่น
2. เมืองนครสวรรค์เป็นชุมชนที่มีประชากรมากที่สุด และมีความหนาแน่นของประชากรสูงที่สุดในจังหวัด
3. เมืองนครสวรรค์เป็นศูนย์กลางบริหารราชการของจังหวัด เป็นที่ตั้งของศาลากลางของจังหวัด และหน่วยงานราชการทั้งส่วนภูมิภาคและส่วนกลาง
4. เมืองนครสวรรค์เป็นศูนย์กลางการค้าและบริการสินค้าทุกประเภท เป็นตลาดรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรที่ใหญ่ที่สุด และส่งสินค้าอุปโภคบริโภคต่างๆ ไปทั่วพื้นที่จังหวัด
5. เมืองนครสวรรค์เป็นศูนย์รวมกิจกรรมทางด้านอุตสาหกรรมทุกประเภท เป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม และให้บริการด้านต่างๆ แก่โรงงานอุตสาหกรรมใกล้เคียง
6. เมืองนครสวรรค์เป็นแหล่งรวมของธุรกิจการค้า มีร้านค้าตั้งรวมกันอยู่จำนวนมาก
7. เมืองนครสวรรค์เป็นศูนย์รวมของการคมนาคมติดต่อ เป็นศูนย์รวมของเส้นทางหลวงจังหวัด ซึ่งกระจายออกจากชุมชนเมืองนครสวรรค์ เป็นรัศมีไปยังพื้นที่โดยรอบ จึงมีโอกาสในการเข้าถึงได้ง่ายและสะดวกที่สุด ชุมชนที่อยู่ไกลสุดสามารถเดินทางเข้าถึงชุมชนเมืองนครสวรรค์ภายในระยะเวลาไม่นานและยังเป็นที่ตั้งของสถานีขนส่งจังหวัดอีกด้วย

4.8 การเชื่อมโยงและการเข้าถึงของชุมชนเมืองนครสวรรค์

ปัจจุบันนครสวรรค์ยังคงเป็นเมืองศูนย์รวมของการคมนาคมติดต่อ ดังนั้นการเชื่อมโยงระหว่างนครสวรรค์ กับพื้นที่โดยรอบ สามารถทำได้ 3 ทาง คือ ทางรถยนต์ ทางรถไฟ และทางน้ำ

4.8.1 ระดับภาค

การคมนาคมทางรถยนต์

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (สายพหลโยธิน) จากกรุงเทพฯ ผ่านนครสวรรค์ไปสิ้นสุดที่จังหวัดเชียงราย เป็นเส้นทางสายหลักและสายดั้งเดิมที่ใช้ในการคมนาคมเชื่อมต่อระหว่างภาคเหนือกับภาคกลาง เส้นทางสายนี้ ส่วนใหญ่เป็นเส้นทางที่มีขนาดความกว้าง 4 เลน
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 32 (สายบางปะอิน - กำแพงเพชร) เป็นทางหลวงแผ่นดินที่แยกออกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 เริ่มจาก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แล้วลัดสู่อำเภอนครสวรรค์ เส้นทางสายนี้เป็นเส้นทาง 4 เลน ทำให้การเดินทางสู่อำเภอนครสวรรค์สะดวกรวดเร็วกว่าขึ้น โดยใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมงครึ่ง ในระยะทาง 237 กิโลเมตร จากกรุงเทพฯ ถึง นครสวรรค์ เส้นทางนี้เป็นเส้นทางที่ต่อกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11 (สายอินทร์บุรี - เขาทวาย) เป็นทางหลวงที่แยกจากเส้นทางหมายเลข 32 ตรงอำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดสิงห์บุรี ผ่านอำเภอตากฟ้า ท่าตะโก หนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ แล้วเข้าสู่จังหวัดพิษณุโลก ไปสิ้นสุดที่จังหวัดเชียงใหม่ ตามเส้นทางสายนี้จะมีเส้นทางที่เชื่อมเข้าสู่ตัวอำเภอไพศาลี ตาคลี ท่าตะโก อำเภอเมืองและ อำเภอชุมแสง และมีเครือข่าย เชื่อมอำเภอต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วด้วยทางเชื่อมระหว่างจังหวัดสู่อำเภอต่างๆ
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 117 เป็นทางหลวงที่แยกจากถนนพหลโยธินแล้วตัดออกไปถึงจังหวัดพิษณุโลก

เนื่องจากจังหวัดนครสวรรค์เป็นทางผ่านของเส้นทางคมนาคมถนนที่เชื่อมติดต่อระหว่างจังหวัดในภาคเหนือกับภาคต่างๆ ของประเทศ ปริมาณการจราจรต่อวันจึงสูงมาก โดยเฉพาะเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 เป็นบริเวณที่มีปริมาณการจราจรสูงมากที่สุดของภาคเหนือ

นอกจากการเดินทางโดยรถยนต์แล้ว ยังมีการขนส่งสาธารณะที่รับบริการด้วยรถโดยสารประจำทางขนาดใหญ่ ได้แก่ บริษัทถาวรฟาร์ม บริษัททันจิตต์ทัวร์ โดยจะวิ่งรับผู้โดยสารระหว่างจังหวัด ซึ่งจะใช้เส้นทางดังกล่าวข้างต้น

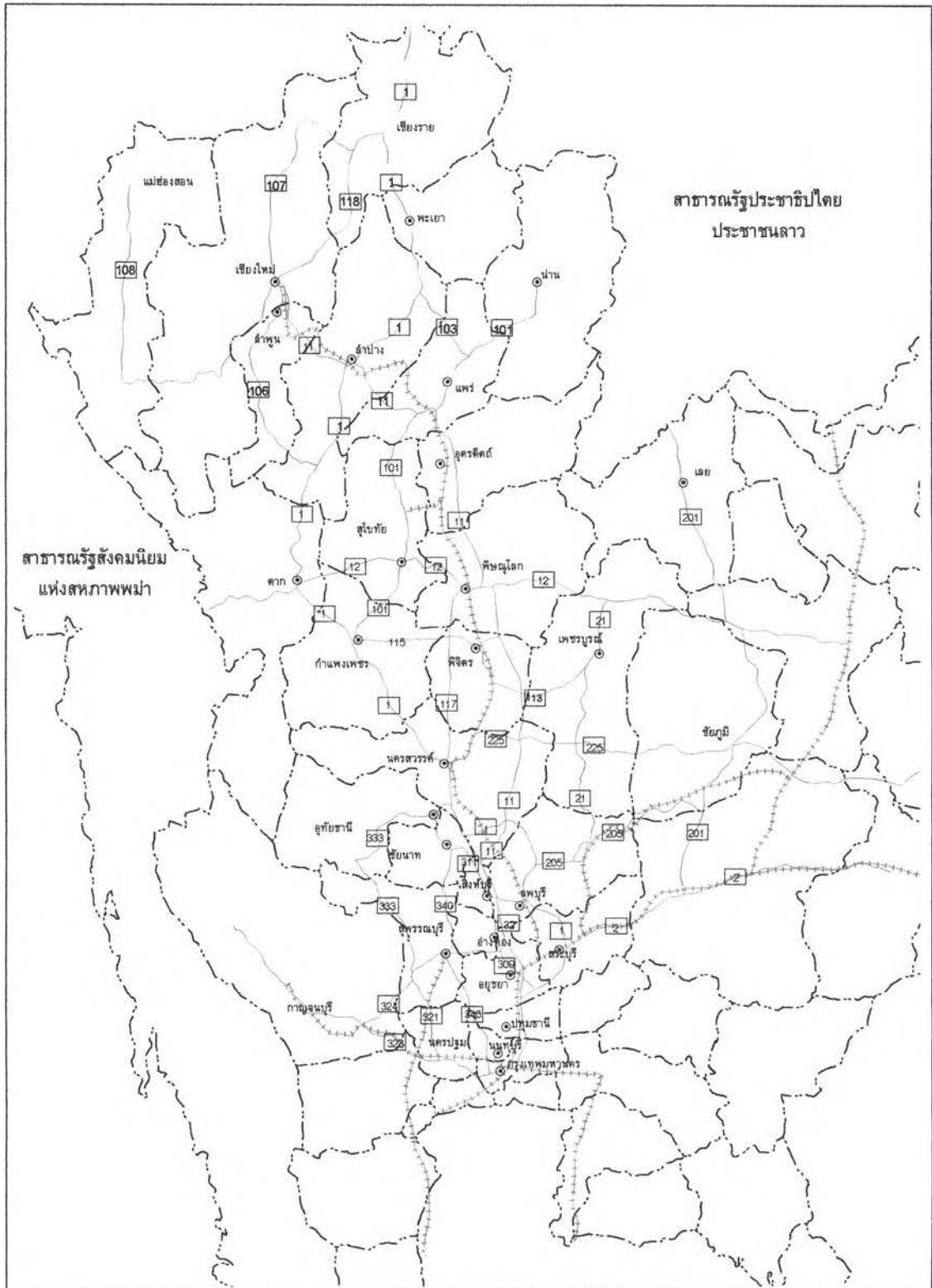
การคมนาคมทางรถไฟ

หลังจากการสร้างเส้นทางรถไฟสายเหนือและเปิดบริการรับส่งผู้โดยสารและขนส่งสินค้า ในปี พ.ศ. 2448 แล้ว การคมนาคมทางรถไฟก็เริ่มเข้ามามีบทบาทต่อเมืองนครสวรรค์และทวีความสำคัญอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการขนส่งสินค้าและการติดต่อค้าขายโดยทางรถไฟสะดวกและรวดเร็วกว่าการคมนาคมทางน้ำ การคมนาคมทางรถไฟได้ทำให้เมืองนครสวรรค์เจริญรุ่งเรืองขึ้น ชาวเมืองสามารถเดินทางติดต่อกับชุมชนอื่นๆ ได้สะดวก รวมทั้งการขนส่งสินค้าออกสู่ตลาดภายนอกทำได้สะดวกกว่าเดิม

ว่าจะขึ้นไปทางเหนือหรือส่งลงไปทางใต้ การคมนาคมทางรถไฟได้ย่นระยะเวลาในการเดินทางให้สั้นลงกว่าแต่ก่อนเป็นอันมาก

จังหวัดนครสวรรค์ มีเส้นทางรถไฟสายเหนือผ่านกลางจังหวัด และนับว่าเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางรถไฟที่สำคัญมากที่สุดแห่งหนึ่งของภาคเหนือตอนล่าง โดยเริ่มจากอำเภอตากาลี มีสถานีรถไฟ 7 สถานี อำเภอพยุหะคีรีมี 3 สถานี อำเภอชุมแสงมี 4 สถานี และอำเภอเมืองนครสวรรค์มี 2 สถานี คือ สถานีนครสวรรค์และสถานีปากน้ำโพ รวมจำนวนสถานีรถไฟทั้งสิ้น 16 สถานี

อำเภอเมืองนครสวรรค์ มีขบวนรถผ่าน เทียบขึ้น - เทียบลง วันละ 35 ขบวน ปัจจุบันค่านิยมด้านการคมนาคมทางรถไฟลดน้อยลง โดยเฉพาะการโดยสาร เนื่องจากประชาชนหันไปนิยมโดยสารทางรถยนต์ซึ่งพัฒนาอย่างรวดเร็ว สามารถสนองความต้องการของประชาชนได้ดีกว่าทั้งในด้านความเร็ว ประหยัดเวลาการเดินทาง และสะดวกสบายสำหรับการขนส่งทางสินค้าทางรถไฟยังมีผู้นิยมใช้บริการอยู่พอสมควร อย่างไรก็ตามการบริการคมนาคมขนส่งทางรถไฟก็ยังนับเป็นเส้นทางคมนาคมหลักที่สำคัญของจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ที่มีเส้นทางรถไฟผ่านและยังไม่มีการพัฒนาเส้นทางรถยนต์ที่เพียงพอ

<p>แผนที่ 4.8.1 แสดงการเชื่อมโยงระดับภาค</p>	<p>แนวทางการพัฒนาพื้นที่ริมน้ำเมืองนครสวรรค์</p>
<p>คำอธิบายสัญลักษณ์</p> <ul style="list-style-type: none"> ทางรถไฟ ทางรถยนต์ 	
<p>ที่มา : กรมทางหลวง</p>	<p>ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p>

4.8.2 ระดับเมือง

- ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3005 เป็นทางหลวงที่เชื่อมอำเภอเมืองนครสวรรค์กับอำเภอโกรกพระ
- ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3001 เป็นทางหลวงที่เชื่อมอำเภอเมืองนครสวรรค์ กับ อำเภอชุมแสง
- ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1182 เป็นทางหลวงที่เชื่อมอำเภอเมืองนครสวรรค์กับอำเภอบรรพตพิสัย
- ถนนสวรรคคีรี เป็นถนนที่แยกออกซ้ายขวาทางทิศตะวันออกเลียบบแม่น้ำสู่ย่านการค้าตลาดปากน้ำโพ มีบทบาทเป็นเส้นทางธุรกิจสำคัญของเมือง มีทั้งย่านพาณิชยกรรม สถานศึกษา ส่วนราชการ และใช้แหในช่วงม้งานเทศกาล
- ถนนโกสีย์ เป็นถนนเล็ก ๆ เข้าสู่ย่านธุรกิจและย่านพักอาศัยและสถานศึกษา เป็นเส้นทางหลักสายสำคัญทางธุรกิจและเป็นเส้นทางที่ผู้ปกครองใช้รับส่งนักเรียน นอกจากนี้ยังใช้ในงานเทศกาล โดยถนนสายนี้เป็นถนนที่ยาวเลียบบแม่น้ำออกไปทางเหนือ
- ถนนโกสีย์ใต้ เป็นถนนสายสำคัญที่เข้าถึงศูนย์ราชการของจังหวัด ซึ่งเป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการสำคัญๆ เกือบทั้งหมดของจังหวัด
- ถนนมาตุลี เป็นถนนที่แยกจากทางหลวงหมายเลข 117 ไปพิษณุโลก ผ่านย่านบริเวณสถานศึกษา เขากบ และเข้าสู่ตลาดปากน้ำโพ สิ้นสุดที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นถนนสายธุรกิจและย่านสถานศึกษา และใช้ในพิธีแหในงานเทศกาล
- ถนนอรรถกวีเป็นถนนที่แยกออกจากถนนมาตุลีวิ่งสู่ตลาดและจบที่ริมแม่น้ำ มีบทบาทเป็นถนนที่ใช้ในงานเทศกาลและพิธีกรรม โดยจะเป็นทางที่พระสงฆ์จะเดินงมาจากยอดเขากบ และเป็นที่ตั้งของโรงพยาบาล

โดยการเชื่อมโยงระดับเมืองมีรูปแบบการสัญจร คือ ระบบขนส่งสาธารณะในเมือง ที่บริการขนส่งด้วยพาหนะ 2 ประเภท คือ รถยนต์โดยสารใหญ่ (สองแถวใหญ่) และรถ บขส. โดยกระจายตำแหน่งที่ตั้งสถานีทั่วไปในย่านปากน้ำโพ

4.8.3 การเชื่อมโยงระดับชุมชน

การเชื่อมโยงระดับชุมชนมี 2 ทาง คือ ทางบก และทางน้ำ

การคมนาคมทางบก

ได้แก่ การขนส่งสาธารณะในชุมชน มีบริการขนส่งมวลชนด้วยยานพาหนะ 5 ประเภท คือ สามล้อถีบ สามล้อเครื่อง จักรยานยนต์รับจ้าง รถยนต์โดยสารเล็ก (สองแถวเล็ก) รถเมล์ นอกจากนี้ยังสามารถใช้การเดินเท้า ซึ่งมีทางเท้าภายในชุมชนตามย่านต่างๆ มีขนาดกว้างประมาณ 1.8-2 เมตร อยู่ขนานไปกับถนนเกือบทุกสาย แต่มีสภาพเก่าและทรุดโทรม

การคมนาคมทางน้ำ

เมืองนครสวรรค์เป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางน้ำระหว่างภาคเหนือตอนกลางและภาคกลางที่สำคัญที่สุดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เนื่องจากลักษณะที่ตั้งของนครสวรรค์เป็นจุดบรรจบกันของแม่น้ำปิงและแม่น้ำน่าน ซึ่งรวมกันกลายเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นเส้นทางเดินเรือที่สำคัญที่สุดของประเทศ ความเจริญรุ่งเรืองของเมืองนครสวรรค์ในปัจจุบันก็สืบเนื่องมาจากการเป็นศูนย์กลางการค้าขายและการขนส่งทางน้ำ ตลอดระยะเวลาเกือบ 50 ปี ที่การขนส่งทางน้ำได้ลดความสำคัญลงไป เนื่องจากรถบรรทุกขนาดต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพดีขึ้น กับถนนหนทางที่ตัดใหม่เป็นโครงข่ายดูจโยแมงมุม การขนส่งทางรถยนต์จึงได้รับความนิยมสูง ต่อมาเมื่อโลกประสบปัญหาเรื่องค่าน้ำมันสูงขึ้น การขนส่งทางน้ำจึงได้ถูกนำมาพิจารณาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาทั้งพาหนะเรือบรรทุก และท่าเทียบเรือที่เมืองนครสวรรค์ก็ได้รับการพิจารณาเรื่องการขนส่งทางน้ำ โครงการพัฒนาการขนส่งทางน้ำในประเทศ ซึ่งได้วางเป้าหมายการพัฒนาท่าเรือเจ้าพระยาและแม่น้ำน่าน เพื่อให้เรือกินน้ำลึกขนาด 15 เมตร ใช้สัญจรขึ้นล่องได้ตลอดปี ในลำน้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่วัดสระเกษ จังหวัดอ่างทองถึงเกาะญวน จังหวัดนครสวรรค์ ระยะทาง 190 กม. ต้องขุดล่องน้ำให้ลึก 1.7 เมตร กว้าง 40 เมตร ขุดเอารอได้นำออก จากนั้นวางเครื่องหมายการเดินเรือเป็นระยะๆ และสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งพัง เมื่อเสร็จโครงการระยะแรกแล้ว ระยะที่สองเป็นงานต่อเนื่องคือ การก่อสร้างสถานีขนส่งทางน้ำ พร้อมอุปกรณ์อำนวยความสะดวกประกอบด้วยท่าเทียบเรือ 5 ประเภท คือ ท่าเรือสินค้าแห่งประเภทกอง ท่าเรือผลิตภัณฑ์การปิโตรเลียม ท่าเรือขนส่งแร่ ที่จังหวัดนครสวรรค์จะสร้างบริเวณเกาะบางปรอง โครงการพัฒนาการขนส่งทางน้ำ ซึ่งมีนครสวรรค์เป็นศูนย์กลางการขนส่งระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำน่านนั้น นับว่ารัฐบาลจะต้องลงทุนด้วยงบประมาณสูงนับพันล้านบาท โดยใช้งบประมาณแผ่นดินและจากเงินกู้ต่างประเทศ ซึ่งเริ่มก่อสร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 โดยมีกรมเจ้าท่าในฐานะเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้ทำการขุดลอกร่องน้ำจากกรุงเทพฯ ถึง นครสวรรค์ และจากนครสวรรค์ไปถึงอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร และจัดสร้างสถานีขนส่งทางน้ำขึ้น โดยใช้งบประมาณทั้งสิ้น 253 ล้านบาท

แผนที่ 4.8.2 แสดงการเชื่อมโยงระดับเมือง

- คำอธิบายสัญลักษณ์
- ถนนสายหลัก
  - ถนนสายรอง
  - ..... ถนนในท้องถิ่น
  - · — · — · เส้นทางน้ำ

ที่มา : กรมการผังเมือง

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ริมหน้าเมืองนครศรีธรรมราช

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การก่อสร้างได้แล้วเสร็จตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 แต่มีปัญหาในด้านการประมูลเนื่องจากการกำหนดราคาค่าเช่าแพงเกินไป ทำให้ไม่มีผู้ประมูลเข้าดำเนินการ สถานีขนส่งทางน้ำถูกทิ้งร้างไว้ถึง 2 ปี จึงได้มีการปรับปรุงค่าเช่าใหม่ ผู้ที่ประมูลได้ คือ บริษัทเจ้าพระยาสากล กำหนดระยะเวลาในการเช่า 20 ปี และได้เริ่มดำเนินการใช้สถานีนี้ ตั้งแต่ เดือนตุลาคม พ.ศ. 2534 โดยมีนาย ทรง องค์ชัยวัฒน์ เป็นผู้บริหาร โดยใช้สถานีนี้เป็นตลาดกลางสินค้าทางการเกษตรจำพวกข้าวและพืชไร่ แต่ก็มิได้ใช้การสัญจรทางน้ำในการขนส่งสินค้าเหล่านั้น

ปัญหาที่เป็นอุปสรรคสำคัญในการเดินเรือจากกรุงเทพฯ มาที่สถานีนี้ก็คือ ร่องน้ำบางส่วนตื้นเขิน ต้องมีการขุดลอกร่องน้ำทุกปี ประกอบกับปริมาณน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำท่าจีนที่จะใช้ในการขนส่งมีน้อยลงทุกปี และปัญหาด้านอื่นๆ เช่น การประสานงานกับทางเขื่อนภูมิพลในการขอปริมาณน้ำเพิ่มในแม่น้ำ

การคมนาคมทางน้ำในปัจจุบันไม่มีความสำคัญ เพราะการคมนาคมทางรถยนต์เข้ามาบีบคั้นเป็นอย่างมาก การคมนาคมทางน้ำในปัจจุบันเหลือเพียงแค่เป็นการสัญจรของผู้คนในท้องถิ่น ห้างสองฝั่งแม่น้ำและเกาะยวม

4.9 การใช้ที่ดินของชุมชนเมืองนครสวรรค์

การใช้ที่ดินในยุคปัจจุบัน สามารถแบ่งการศึกษาได้เป็น 4 ช่วง คือ ปี พ.ศ. 2509 , พ.ศ. 2520 , พ.ศ. 2525 และปี พ.ศ. 2536 โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.9.1 การใช้ที่ดินในเขตชุมชนเมืองนครสวรรค์ ปี พ.ศ. 2509

เมืองนครสวรรค์ในปี พ.ศ. 2509 ได้ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง โดยมีการขยายตัวออกไปตามแนวยาวขนานไปกับแม่น้ำ และเริ่มขยายตัวไปตามสองฟากถนนทั้งทางด้านตะวันตกและตะวันออก แต่การขยายตัวไปตามสองฟากถนนจะมีมากกว่าการขยายตัวขนานเป็นแนวยาวไปกับแม่น้ำ ผู้คนเริ่มไม่ผูกพันอยู่กับน้ำเช่นแต่เดิม เนื่องจากการคมนาคมและการขนส่ง เกือบทั้งหมดหันมาใช้เส้นทางรถยนต์ แทนการสัญจรทางน้ำ เมืองเริ่มขยายตัวออกไปตามสองฟากของถนนสวรรควิถี ถนนโกสีย์ มากขึ้น ส่วนพื้นที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำซึ่งไม่มีระบบโครงข่ายของถนน มีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก ชุมชนเมืองขยายตัวออกไปจากบริเวณเดิมมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นอาคาร ร้านค้า โรงงานอุตสาหกรรม สถาบันราชการ ตลอดจนบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ก็ขยายตัวออกไปมากยิ่งขึ้น ตามสองฟากของถนนมาตุลี และถนนอรรถวิถี ซึ่งแต่เดิมไม่เคยมีการตั้งบ้านเรือน อาคารร้านค้า มากนัก ก็เริ่มมีความหนาแน่นขึ้นอย่างรวดเร็ว ตามถนนสายอื่นๆ ที่ไม่เคยมีการตั้งบ้านเรือนพักอาศัย ก็เริ่มมีผู้คนเข้ามาปลูกสร้างบ้านเรือน เช่น บริเวณตามแนวถนนทั้งสองฟากของถนนธรรมวิถี ถนนลูกเสือ 2 ถนนดาวดึงส์ ถนนพหลโยธิน เป็นต้น

การใช้ที่ดินในเขตชุมชนเมืองนครสวรรค์ พบว่ามีการใช้ที่ดินเป็นที่พักอาศัยมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ สถานศึกษา ย่านการค้า ศาสนสถาน สถาบันราชการ โกดังเก็บสินค้า อุตสาหกรรม สวนสาธารณะ และสนามกีฬา ตามลำดับ โดยมีการใช้ที่ดินในแต่ละประเภทดังนี้

- ย่านการค้า อาคารร้านค้าส่วนใหญ่มีสภาพเป็นตึกแถว อาจจะเป็นตึกแถว 2 - 3 ชั้น โดยชั้นล่างใช้เป็นที่ประกอบการค้า ชั้นบนใช้เป็นที่พักอาศัย และชั้นสามอาจเป็นที่เก็บสินค้า ยกเว้นอาคารที่ถูกใช้เพื่อการพาณิชย์เพียงอย่างเดียว เช่น ธนาคาร โรงภาพยนตร์ โรงแรม ตลาดสด เป็นต้น ย่านการค้าของเมืองนครสวรรค์ จะกระจุกตัวรวมกันเป็นกลุ่มอย่างหนาแน่นบริเวณศูนย์กลางเมือง ร้านค้าจะตั้งอยู่หนาแน่นที่สุดบริเวณโดยรอบตลาดปากน้ำโพ ร้านค้าส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ภายในรัศมีไม่เกิน 0.5 กิโลเมตร จากจุดศูนย์กลางเมือง นอกจากบริเวณศูนย์กลางเมืองแล้ว ร้านค้าต่างๆ ยังกระจายออกจากศูนย์กลางเมืองไปตามแนวถนนสายสำคัญ เช่น ถนนสวรรควิถี ถนนมาตุลี ถนนอรรถกวี และถนนโกสิย์ ร้านค้าย่อยเล็กๆ กึ่งร้านค้ากึ่งพักอาศัยจะพบตามชุมชนเล็กๆ รอบนอกของเมือง แต่มีจำนวนไม่มากนัก
- ย่านพักอาศัย จะมีความหนาแน่นกระจุกตัวอยู่บริเวณโดยรอบย่านการค้าบริเวณศูนย์กลางเมือง โดยส่วนมากจะตั้งอยู่ด้านหลังอาคารร้านค้า ซึ่งที่พักอาศัยหนาแน่นที่กระจุกตัวอยู่บริเวณนี้เป็นที่พักอาศัยที่แออัดยัดเยียด เกือบจะไม่มีที่ว่าง หรือมีที่ว่างเหลือน้อยมาก ลักษณะอาคารจะเป็นห้องแถวไม้ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ที่อยู่อาศัยในบริเวณนี้มักจะเป็นพ่อค้าที่ขายของอยู่ในตลาดและพวกลูกจ้าง คนงานและกรรมกรที่มีรายได้น้อยเช่าอยู่ ย่านพักอาศัยหนาแน่นบริเวณอื่นๆ ที่พบก็คือบริเวณรอบวัด ได้แก่ บริเวณหลังวัดวรนาถบรรพต โดยรอบวัดนครสวรรค์ บริเวณทางเข้าวัดคีรีวงศ์ ย่านพักอาศัยหนาแน่นน้อยจะกระจายกันอยู่ทั่วไปตามสองฝั่งแม่น้ำ และพื้นที่ด้านในที่ห่างจากแนวถนนเข้ามา และบริเวณสถานีรถไฟปากน้ำโพ
- ย่านอุตสาหกรรมจะกระจายตัวอยู่ทั่วไปทั้งบริเวณศูนย์กลางเมืองและพื้นที่รอบนอก โรงงานอุตสาหกรรมดั้งเดิม ส่วนมากจะอยู่สองฝั่งแม่น้ำน่านและบริเวณสถานีรถไฟปากน้ำโพ โรงงานอุตสาหกรรมในศูนย์กลางเมืองมักเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ส่วนโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่จะปรากฏอยู่รอบนอกหรือบริเวณชานเมือง โดยเฉพาะสองข้างทางของถนนพหลโยธินทางด้านเหนือของเมือง
- บริเวณอาคารหรือโกดังเก็บสินค้า จะกระจายอยู่ทั่วไปตามจุดต่างๆ ของเมืองทั้งบริเวณศูนย์กลางเองซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นตึกแถว และบริเวณชานเมืองซึ่งเป็นโกดังเก็บสินค้าโดยเฉพาะ ส่วนใหญ่แล้วมักจะตั้งใกล้กับโรงงานอุตสาหกรรมและเส้นทางคมนาคมทั้งสองฝั่งของแม่น้ำ

- ศาสนสถาน ได้แก่ บริเวณ วัด โบสถ์ คริสตศาสนา มัสยิด ศาลเจ้า และอาคารศาสนสถาน
อื่นๆ มักจะกระจายตัวกันอยู่ทั่วไป ส่วนใหญ่จะเป็นศาสนสถานที่มีความเก่าแก่ และมีชื่อ
เสียงหลายแห่ง เช่น วัดโพธาราม วัดนครสวรรค์ วัดวรนาถบรรพต เป็นต้น
- สถานศึกษา กระจายตัวอยู่ทั่วไปตามเส้นทางถนนสายสำคัญๆ ของเมือง
- สวนสาธารณะ และสนามกีฬา จะมีสวนสาธารณะและสนามกีฬาอยู่ที่บริเวณด้านหน้าของ
ที่ทำการเทศบาล และบริเวณเชิงเขากบ

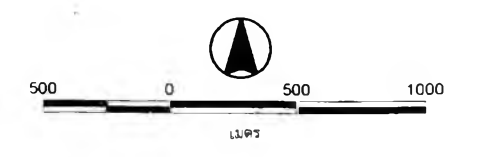
แผนที่ 4.9.1 แสดงการใช้ที่ดินปี พ.ศ. 2509

คำอธิบายสัญลักษณ์

- ประเภทการใช้ที่ดิน
- ที่พักอาศัย
  - พาณิชยกรรม
  - พาณิชยกรรมกึ่งพักอาศัย
  - อุตสาหกรรม
  - โกดัง คลังสินค้า
  - สถาบันศาสนา
  - สถาบันการศึกษา
  - สถาบันราชการ
  - สนามกีฬา สวนสาธารณะ

ที่มา : กรมการผังเมือง

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ริมหน้าเมืองนครสวรรค์

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.9.2 การใช้ที่ดินในเขตชุมชนเมืองนครสวรรค์ ปี พ.ศ. 2520

ในปี พ.ศ. 2520 มีการขยายตัวของเมืองออกไปอย่างกว้างขวาง โดยมีลักษณะของการขยายตัวไปตามแนวสองฟากฝั่งของเส้นทางรถยนต์ และพื้นที่ที่อยู่ห่างถัดออกไปจากสองฟากถนน แต่สามารถติดต่อกับถนนได้สะดวก การขยายตัวจะมี 2 ลักษณะ คือ การขยายตัวในแนวราบเนื่องจากยังมีพื้นที่ว่างอยู่อีกมาก และ การขยายตัวในลักษณะของการเพิ่มความหนาแน่นให้แก่พื้นที่ที่เป็นชุมชนอยู่แล้ว ซึ่งได้แก่ รอบๆ บริเวณศูนย์กลางเมือง และตามถนนสายสำคัญๆ เช่น ถนนสวรรควิถี ถนนมาตุลี ถนนอรรถกวี ถนนโกสีย์ และถนนธรรมวิถี สำหรับการขยายตัวของเมืองอีกส่วนหนึ่งนั้น เกิดขึ้นทางด้านตะวันตก ตะวันตกเฉียงเหนือและตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งบริเวณนี้เดิมมีบ้านเรือนอาศัยอยู่เบาบาง พื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงเป็นที่ว่างไม่ได้ใช้ประโยชน์ บริเวณด้านตะวันตกเป็นที่ลุ่ม ในฤดูฝนน้ำจะท่วมขังทุกปี จึงไม่มีการสร้างอาคาร บ้านเรือนในอดีตเลย พื้นที่บริเวณด้านตะวันตกเฉียงเหนือของเมือง สองฟากของถนนพหลโยธินบริเวณเขาขาด อาคาร ร้านค้า โรงงานอุตสาหกรรมและสถาบันราชการ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่นเดียวกับพื้นที่ด้านตะวันตกเฉียงใต้ริมถนนพหลโยธินบริเวณค่ายจिरประวัติ การขยายตัวของเมืองก็เริ่มมีมากขึ้น สำหรับชุมชนเดิมบริเวณเกาะยมและสถานีรถไฟปากน้ำโพไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงมากนัก ส่วนการใช้ที่ดินในประเภทต่างๆ สามารถจำแนกประเภทแต่ละประเภทได้ดังนี้

- ย่านการค้า ยังคงกระจุกตัวกันอยู่บริเวณศูนย์กลางเมือง โดยรอบของตลาดปากน้ำโพ และทวีความหนาแน่นมากขึ้น และขอบเขตความหนาแน่นของย่านการค้าก็ได้ขยายตัวออกไปตามสองข้างถนนมากขึ้น เช่น ถนนมาตุลี ถนนโกสีย์ ถนนอรรถกวี ถนนธรรมวิถี โดยเฉพาะอย่างยิ่งถนนพหลโยธิน ซึ่งมีศูนย์กลางการค้าย่อยเกิดขึ้นอีกหลายแห่ง เช่น ศูนย์การค้า นครสวรรค์ ในบริเวณสถานีขนส่งจังหวัดนครสวรรค์ ย่านการค้าหน้าค่ายจिरประวัติและย่านการค้าย่อยบริเวณเขาขาด
- ย่านพักอาศัย ย่านพักอาศัยที่มีความหนาแน่นยังคงอยู่รอบๆ ย่านการค้าซึ่งยังคงกระจุกตัวกันอยู่บริเวณศูนย์กลางเมือง และขยายตัวออกไปตามแนวถนนสายสำคัญ พื้นที่ย่านพักอาศัยที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่จะเริ่มห่างจากศูนย์กลางเมืองมากขึ้น และจะกระจายอยู่ทั่วไป มีหมู่บ้านจัดสรรเพิ่มขึ้นหลายแห่ง ในบริเวณตะวันตกของเมือง
- ย่านสถาบันราชการ ส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในบริเวณศูนย์ราชการและบางส่วนเริ่มขยายตัวไปตามถนนพหลโยธินด้านเหนือ
- ย่านอุตสาหกรรมมีลักษณะกระจายอยู่ตามส่วนต่างๆ ของเมือง อุตสาหกรรมที่อยู่ในบริเวณศูนย์กลางเมืองส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดเล็ก ในขณะที่อุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ จะอยู่บริเวณรอบนอกและห่างออกไปจากศูนย์กลางเมือง แต่จะอยู่ใกล้กับเส้นทางถนนหลัก เกาะ

ตัวอยู่บริเวณหน้าค่ายจิรประวัติ และบริเวณเขาขาด และมักจะมีขนาดใหญ่กว่า
อุตสาหกรรมที่อยู่ในศูนย์กลางเมือง

- อาคารและโกดังเก็บสินค้า ได้แก่ พวกช่างข้าวและเมล็ดพืชอื่นๆ โกดังเก็บน้ำมันเชื้อเพลิง
โรงเก็บไม้ สถานที่ขนถ่ายสินค้าและโกดังเก็บสินค้าของรถไฟ เป็นต้น จะมีลักษณะกระจาย
อยู่ทั่วไปตามส่วนต่างๆ ของเมือง และจะตั้งอยู่ตามสองข้างของถนนสายหลักบริเวณ
รอบนอกของเมือง
- บริเวณศาสนสถาน มีลักษณะกระจายอยู่ตามส่วนต่างๆ ของเมือง
- สถานศึกษามักตั้งอยู่ใกล้เส้นทางคมนาคมและเข้าถึงได้สะดวก โดยโรงเรียนที่ตั้งขึ้นใหม่จะ
ปรากฏอยู่บริเวณชานเมืองหรือรอบนอกของเมืองใกล้กับถนนสายหลัก
- บริเวณสวนสาธารณะและสนามกีฬา ได้มีสวนสาธารณะเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งแห่ง คือ บริเวณ
อุทยานสวรรค์ และมีสนามกีฬาเพิ่มอีก 1 แห่ง คือ สนามกีฬาประจำจังหวัดนครสวรรค์ ตั้ง
อยู่บริเวณถนนพหลโยธิน ทางด้านตอนเหนือของเมือง

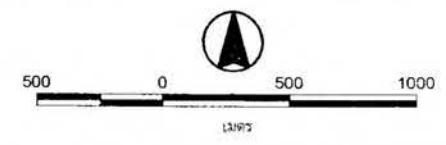
แผนที่ 4.9.1 แสดงการใช้ที่ดินปี พ.ศ. 2520

คำอธิบายสัญลักษณ์

- ประเภทการใช้ที่ดิน
- ที่พักอาศัย
  - พาณิชยกรรม
  - พาณิชยกรรมกึ่งที่พักอาศัย
  - อุตสาหกรรม
  - โกดัง คลังสินค้า
  - สถานศึกษา
  - สถานบริการ
  - สถานราชการ
  - สนามกีฬา สวนสาธารณะ

ที่มา : กรมการผังเมือง

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ริมหน้าเมืองนครศรีธรรมราช

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.9.3 การใช้ที่ดินของชุมชนเมืองนครสวรรค์ ในปี พ.ศ. 2525

ในปี พ.ศ. 2525 การใช้ที่ดินในเขตชุมชนเมืองขยายตัวเพิ่มมากขึ้น โดยมีลักษณะการขยายตัวกระจายไปตามแนวถนนสายหลัก ได้แก่ ถนนพหลโยธิน ถนนสวรรคตวิถีช่วงบริเวณศูนย์ราชการ และ ถนนสายใหม่ คือ ถนนนครสวรรค์-พิษณุโลก (สาย 117) นอกจากนี้การใช้ที่ดินบริเวณฝั่งซ้ายแม่น้ำน่าน หรือ บริเวณสถานีรถไฟปากน้ำโพก็มีเพิ่มขึ้น เพราะมีการตัดถนนสายนครสวรรค์-ชุมแสงผ่าน ทำให้มีการคมนาคมสะดวกขึ้นกว่าเดิม

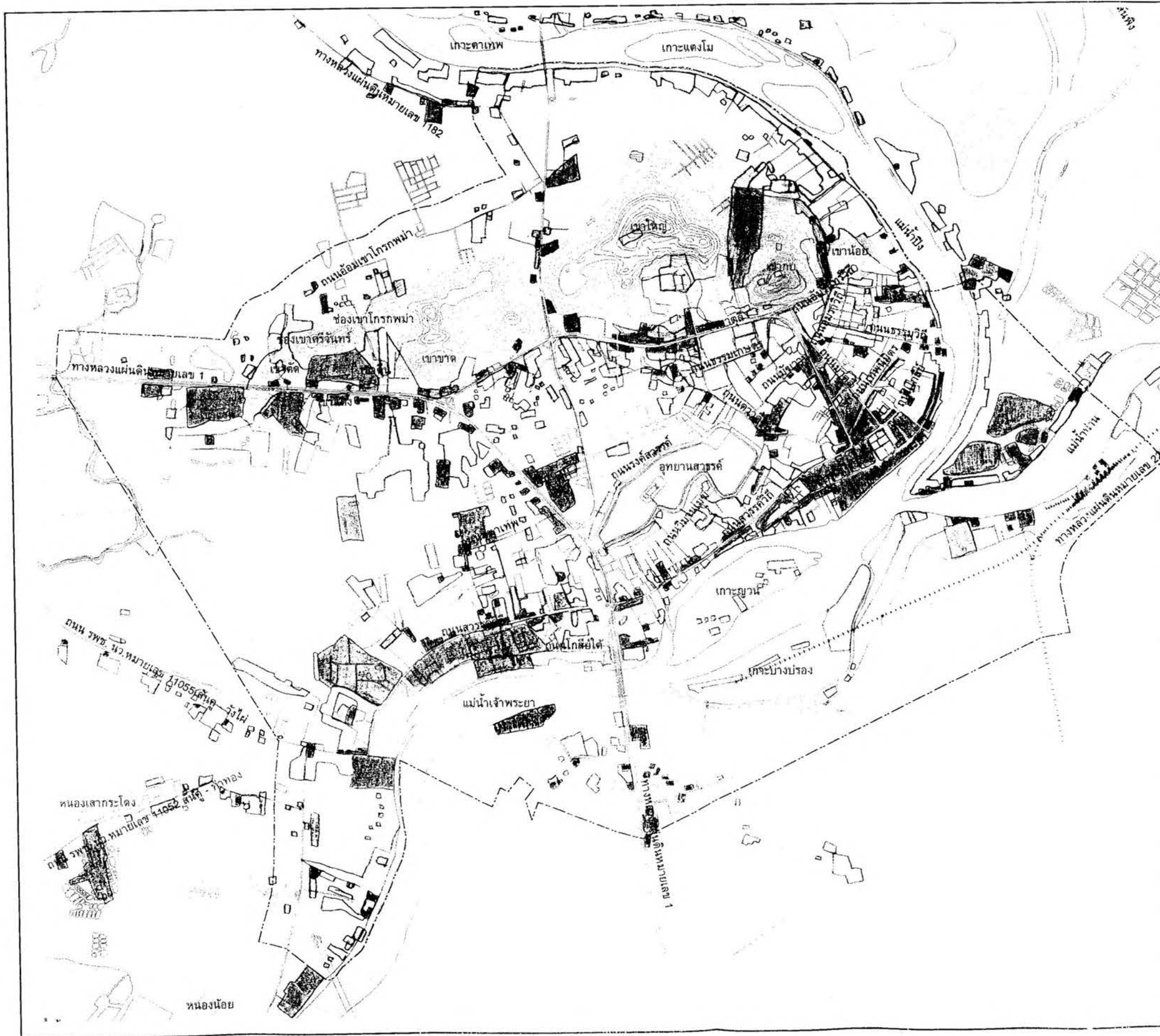
การจำแนกประเภทการใช้ที่ดิน ในปี พ.ศ. 2525 มีรายละเอียดดังนี้

- ย่านการค้า ในย่านการค้ามีพื้นที่เพื่อทำการค้าเพิ่มขึ้น โดยเพิ่มความหนาแน่นในบริเวณย่านการค้าเดิม และตามแนวถนนสายหลัก ได้แก่ถนนสวรรคตวิถี จากย่านชุมชนออกไปจนถึงบริเวณศูนย์ราชการ ถนนพหลโยธิน จากจุดตัดกับถนนสวรรคตวิถีไปจนถึงเขาขาด และบริเวณหน้าค่ายจिरประวัติ เพราะบริเวณนี้มีการก่อสร้างสถานที่ราชการเพิ่มขึ้น บริเวณศูนย์ราชการริมถนนสวรรคตวิถีจึงเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดร้านค้าหนาแน่น โดยจะอยู่ตรงข้ามคนละฟากถนนกับศูนย์ราชการ นอกจากนี้บริเวณช่วงถนนมาตุลีกับถนนอรรถกวี บริเวณแนวถนนหลังที่ทำการเทศบาล บริเวณสถานีขนส่งริมถนนพหลโยธินทางด้านทิศตะวันตกของหนองสมบุญ ก็มีการใช้ที่ดินเพื่อการค้าก็เพิ่มความหนาแน่นขึ้นด้วยเช่นกัน ส่วนมากเป็นการค้าบริการมากกว่าสินค้า ซึ่งจะแตกต่างไปจากย่านการค้าเดิมของชุมชนที่ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นสินค้าปลีก - ส่ง สินค้าอุปโภคและบริโภค
- ย่านพักอาศัย การใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยในปีนี้ได้ปรากฏขึ้นบริเวณด้านตะวันตกของชุมชนเดิม ซึ่งเป็นที่ลุ่มต่ำ เคยมีน้ำท่วมเวลาฝนตก ปัจจุบันมีการทำเขื่อนดินเพื่อป้องกันน้ำท่วม แต่ยังไม่ค่อยถาวร เมื่อเมืองเริ่มเจริญมากขึ้นประชากรก็มากขึ้น จึงได้มีการสร้างที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น และพยายามเอาชนะธรรมชาติเช่นการทำเขื่อนดินดังกล่าว และการถมพื้นที่ลุ่มทางเหนือของอุทยานสวรรค์ ทำให้สามารถเพิ่มพื้นที่อยู่อาศัยได้ ซึ่งเห็นได้ชัดบริเวณริมถนนพหลโยธินตั้งแต่จุดตัดกับถนนสวรรคตวิถีไปจนถึงบริเวณเขาขาด ซึ่งเป็นที่ตั้งของสถานีไฟฟ้าย่อยและโรงเรียนพลตำรวจฯ นอกจากนี้ยังมีการอยู่อาศัยบริเวณเชิงเขาภบและเขาคีรีวงศ์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่สงวนของเทศบาลซึ่งมีการประกาศเป็นเขตสงวนไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2472 และ พ.ศ. 2473 ไว้ใช้ขยายกิจการของรัฐแต่เพราะขาดการดูแลเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ ทำให้ราษฎรที่รายได้น้อยบุกรุกจับจองอยู่อาศัยซึ่งเป็นปัญหาแก่ชุมชนและเทศบาล
- ย่านอุตสาหกรรม อาคารอุตสาหกรรมดั้งเดิมของชุมชนที่มีการใช้ที่ดินมากได้แก่ โรงงานสุราบริเวณริมฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา โรงสีไฟเจ้าพระยาฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา

บริเวณหน้าค่ายจิรประวัติ และโรงสีไฟบริเวณสถานีรถไฟปากน้ำโพ โดยยังมีลักษณะการวางตัวอยู่ตามเดิมคือในศูนย์กลางเมืองจะเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก และรอบนอกจะเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และมีลักษณะกระจายตัวไปตามแนวถนนสายหลัก ส่วนมากเป็นอุตสาหกรรมเกี่ยวกับการผลิตอาหารและเครื่องดีมอยู่ปะปนในเขตชุมชนหนาแน่น อุตสาหกรรมเกี่ยวกับเครื่องจักร เครื่องยนต์ โรงงานส่วนมากจะอยู่กระจัดกระจายโดยทั่วไป เช่น บริเวณริมถนนพหลโยธิน บริเวณจุดตัดกับถนนมาตุลี หน้าสนามกีฬาจังหวัดนครสวรรค์ และบริเวณริมถนนมาตุลีด้านหน้าวัดคีรีวงศ์ และบริเวณเขากบ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นอุตสาหกรรมเกี่ยวกับเครื่องยนต์ เครื่องจักร อุปกรณ์เครื่องมือการเกษตร ร้านซ่อมเครื่องยนต์ เป็นต้น

- พื้นที่อาคารและโกดังเก็บสินค้า มีลักษณะกระจายตัวอยู่ทั่วไปตามพื้นที่ส่วนต่างๆ ของเมือง มีลักษณะเป็นตึกแถว และบริเวณชานเมืองจะเป็นโกดังเก็บสินค้า ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรม และแนวถนนสายหลัก และ แม่น้ำ บริเวณสถานีรถไฟปากน้ำโพ และพบมากขึ้นในแนวถนนสายหลักของชุมชน โดยเฉพาะถนนสวรรคตวิถีช่วงบริเวณเกาะญวน และถนนพหลโยธินช่วงสถานีขนส่งจังหวัดนครสวรรค์ ส่วนภายนอกชุมชนนั้น พื้นที่โกดังสินค้ามีมากบริเวณสถานีรถไฟนครสวรรค์หรือสถานีหนองปลิง นอกจากเป็นโกดังสินค้าแล้ว พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นคลังน้ำมัน
- สถาบันราชการ ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่บริเวณศูนย์ราชการ และกระจายตัวอยู่บริเวณถนนพหลโยธิน และปะปนอยู่ในเขตชุมชนหนาแน่น ที่ตั้งอยู่รวมกันเป็นศูนย์ราชการได้แก่ สำนักงานจังหวัด ประมงจังหวัด ปศุสัตว์จังหวัด ศึกษาธิการจังหวัด เป็นต้น ส่วนที่ตั้งแยกต่างหากได้แก่ กรมเจ้าท่าเขต สำนักงานพาณิชย์จังหวัด ที่ทำการอำเภอ เป็นต้น การที่สถาบันราชการอยู่รวมกันเป็นศูนย์ราชการ เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดย่านชุมชนขึ้น ทำให้ลักษณะการใช้ที่ดินของเมืองมี 2 ศูนย์กลาง คือ ศูนย์กลางชุมชนบริเวณย่านการค้าเก่าของเมือง และศูนย์ราชการ และเนื่องจากการที่มีถนนพหลโยธินตัดผ่าน ทำให้เมืองถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน นอกจากนี้ทางตอนใต้ของเมืองยังเป็นที่ตั้งของมณฑลทหารบกที่ 4 ค่ายจิรประวัติ
- สวนสาธารณะ สนามกีฬา และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ จะกระจายอยู่ตามส่วนต่างๆ ของเมือง ได้แก่ สวนสาธารณะบริเวณหน้าที่ทำการเทศบาล สนามกีฬาจังหวัดนครสวรรค์ บริเวณริมถนนพหลโยธินด้านเหนือของเมือง อุทยานสวรรค์ และสวนพฤกษชาติเขากบ นอกจากนี้สนามกอล์ฟจารุเสถียร บริเวณหน้าค่ายจิรประวัติ ก็ยังเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจอีกแห่งหนึ่ง

แผนที่ 4.9.1 แสดงการใช้ที่ดินปี พ.ศ. 2525

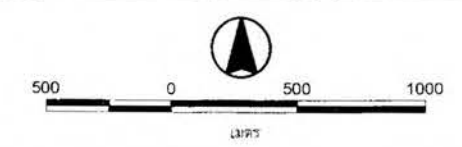
คำอธิบายสัญลักษณ์

ประเภทการใช้ที่ดิน

- ที่พักอาศัย
- พาณิชยกรรม
- พาณิชยกรรมกึ่งพักอาศัย
- อุตสาหกรรม
- โกดัง คลังสินค้า
- สถาบันศาสนา
- สถาบันการศึกษา
- สถาบันราชการ
- สนามกีฬา สวนสาธารณะ

ที่มา : กรมการผังเมือง

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ริมหน้าเมืองนครสวรรค์

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.9.4 การใช้ที่ดินในเขตเมืองนครสวรรค์ปี พ.ศ. 2536

การใช้ที่ดินของชุมชนเมืองนครสวรรค์ในปี 2536 มีลักษณะเกาะกลุ่มกันหนาแน่นมากบริเวณตอนกลางและบริเวณริมแม่น้ำฝั่งตะวันตก และยังกระจายตัวไปตามเส้นทางคมนาคมสายหลัก โดยมีรายละเอียดดังนี้

- ย่านที่พักอาศัย มีการกระจุกตัวหนาแน่นภายในเมืองและถนนสายหลักที่เชื่อมระหว่างชุมชน โดยเฉพาะทางด้านตะวันออก และกระจายออกไปรอบๆ ปนกับการใช้ที่ดินประเภทอื่นๆ
- ย่านการค้าและพาณิชยกรรม เป็นย่านการค้าหลักของชุมชนจะเกาะกลุ่มกันหนาแน่นบริเวณริมฝั่งแม่น้ำ บริเวณโดยรอบวัดนครสวรรค์และวัดโพธาราม และกระจายอยู่ตามถนนสายหลักบริเวณสองฟากฝั่งของถนนสวรรควิถี ถนนโกสีย์ ถนนอรรถกวี และถนนมาตุลี ซึ่งเป็นที่ตั้งของศูนย์การค้าและบริการที่สำคัญของชุมชน มีอาคารปลูกสร้างอย่างหนาแน่นประกอบด้วยอาคารพาณิชย์ อาคารพักอาศัย ห้างสรรพสินค้า ตลาดสด โรงแรม ธนาคารและอาคารร้านค้าต่างๆ
- ย่านอุตสาหกรรมและคลังสินค้า ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมบริการ เช่น ตู้ซอมรถยนต์ เคาะฟันสี โรงงานอ็อกเชื่อมทำเหล็กดัด เป็นต้น ซึ่งจะตั้งกระจายอยู่ทั่วไป และเกาะตัวไปตามแนวถนนสายหลัก
- อาคารสถาบันราชการ ส่วนใหญ่อยู่ในศูนย์ราชการหลักซึ่งเป็นศูนย์กลางการบริหารของจังหวัด เช่น ศาลากลางจังหวัด สถานีตำรวจ หน่วยงานสาธารณสุขต่างๆ ตั้งอยู่บริเวณด้านใต้ของถนนสวรรควิถี และถนนริมแม่น้ำเจ้าพระยา นอกจากนั้นสถานที่ราชการอื่นๆ เช่น กองกำกับการตำรวจภูธร 6 การไฟฟ้าฝ่ายผลิต ตั้งกระจายอยู่ตามถนนสายทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 สำนักงานเทศบาลนครตั้งอยู่บริเวณถนนอัมรินทร์วิถี โรงพยาบาลสำนักงานที่ดิน แขวงการทางนครสวรรค์ ตั้งกระจายอยู่บริเวณถนนมาตุลี นอกจากนี้ยังมีสถานีโทรทัศน์ช่อง 3, 5, 7, 9 และ 11 ตั้งอยู่บนยอดเขากบอีกด้วย
- สถานศึกษา มีลักษณะการกระจายตัวอยู่ในบริเวณชุมชนพักอาศัยตามเส้นทางคมนาคมสายหลักที่สำคัญ ได้แก่ สถาบันราชภัฏนครสวรรค์ วิทยาลัยเทคนิคนครสวรรค์ โรงเรียนวันทามารีย์ โรงเรียนสตรีนครสวรรค์ เกาะตัวอยู่ตามถนนสวรรควิถี โรงเรียนนนครสวรรค์ โรงเรียนเขากบวิวัฒน์สุวิทยา วิทยาลัยอาชีวศึกษานครสวรรค์ เกาะตัวอยู่บริเวณถนนมาตุลี เป็นต้น

- สถาบันศาสนา จะมีลักษณะกระจายปะปนอยู่ในบริเวณชุมชนพักอาศัย ตามถนนสายสำคัญของเมือง เช่น วัดวรมานถาวร วัดช่องศรีศรีสิทธิวราราม วัดนครสวรรค์ วัดศรีวงศ์ เป็นต้น
- สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีอยู่หลายบริเวณในตอนกลางของชุมชน ได้แก่ อุทยานสวรรค์ สนามกีฬา สวนริมทางรัชมังคลาภิเษก เป็นต้น

แผนที่ 4.9.1 แสดงการใช้ที่ดินปี พ.ศ. 2536

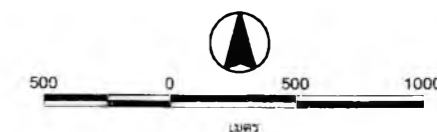
คำอธิบายสัญลักษณ์

ประเภทการใช้ที่ดิน

- ที่พักอาศัย
- พาณิชยกรรม
- พาณิชยกรรมกึ่งพักอาศัย
- อุทยานกรรม
- โกดัง คลังสินค้า
- สถาบันศาสนา
- สถาบันการศึกษา
- สถาบันราชการ
- สนามกีฬา สวนสาธารณะ

ที่มา : กรมการผังเมือง

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ริมหน้าเมืองนครศรีธรรมราช

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.9.5 ภาพรวมการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของชุมชนเมืองนครสวรรค์

ในช่วงปี พ.ศ. 2509 ถึง พ.ศ. 2536 พื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินมากที่สุด ได้แก่ บริเวณพื้นที่โดยรอบศูนย์กลางเมือง บริเวณนี้มีการใช้พื้นที่ยังไม่หนาแน่นมาก และราคาที่ดินก็ยังไม่สูงมากเท่าเขตศูนย์กลางเมือง และการเข้าถึงมีความสะดวกพอควร เพราะมีถนนสายหลักผ่าน ส่วนบริเวณที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดได้แก่ บริเวณสองฟากของถนนสวรรควิถี ตรงจุดตัดกับถนนดาวดึงส์ใกล้ศูนย์กลางเมือง และอีกบริเวณหนึ่งคือสองฟากตอนกลางของถนนธรรมวิถี พื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงน้อย ได้แก่ บริเวณศูนย์กลางเมือง เนื่องจากการใช้พื้นที่เดิมมีความหนาแน่นมากอยู่แล้ว ประกอบกับราคาที่ดินสูง การขยายตัวจึงเกิดขึ้นน้อย นอกจากนี้พื้นที่ด้านหน้าและด้านหลังเขากบ ซึ่งเป็นบริเวณที่สภาพพื้นที่ไม่อำนวยต่อการขยายตัวของชุมชน เพราะเป็นภูเขา มีความลาดเอียงสูง บริเวณศูนย์ราชการก็มีการเปลี่ยนแปลงน้อย เพราะเป็นสถานที่ราชการโดยตลอด อีกบริเวณหนึ่งคือ เกาะเบญวน เกาะบางปรอง และเกาะยม เพราะความสะดวกในการเข้าถึงมีน้อย

การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในพื้นที่ว่างเปล่าจะเป็นการใช้พื้นที่ที่ต่อเนื่องกับชุมชนเดิม โดยรับบริการและการเข้าถึง โดยปัจจัยพื้นฐานที่มีอยู่ก่อนแล้ว ได้แก่ หมู่บ้านจัดสรรด้านหลังเขากบบริเวณทางเข้าวัดพุทธมงคลนิมิตร บริเวณเขาขาด บริเวณรอบๆ วิทยาลัยครูนครสวรรค์ และบริเวณริมถนนพหลโยธิน หน้าค่ายจิรประวัติ ส่วนการใช้พื้นที่ใหม่ที่ไม่ต่อเนื่องกับชุมชนเดิมได้แก่พื้นที่สองฟากของถนนตัดใหม่เพื่อลัดถนนพหลโยธิน และแบ่งเบาการจราจรออกนอกเมือง โดยเฉพาะบริเวณศูนย์การค้า นครสวรรค์ ซึ่งมีสถานีขนส่งนครสวรรค์ตั้งอยู่ มีกิจกรรมธุรกิจการค้ามาตั้งรวมกันหนาแน่น อีกพื้นที่หนึ่งบริเวณฝั่งซ้ายของแม่น้ำน่าน มีการสร้างถนนสายนครสวรรค์ - ชุมแสงตัดผ่านบริเวณนี้ ทำให้การเข้าถึงสะดวกกว่าเดิมที่มีเพียงทางน้ำเพียงทางเดียว การขยายตัวของชุมชนเมืองมีความหนาแน่นเพิ่มขึ้น จากที่เคยเกาะอยู่เฉพาะแนวเส้นทางคมนาคมไม่ว่าจะเป็นทางน้ำ หรือ ทางถนน ในปัจจุบัน พื้นที่ตอนในซึ่งไม่ได้ติดกับถนน แต่ยังสามารถติดต่อกับถนนได้ ก็มีการใช้พื้นที่เพิ่มมากขึ้น จากเมืองที่เคยมีลักษณะเป็นแนวยาวขนานไปกับลำน้ำในอดีต และเมื่อมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมเป็นถนน เมืองจึงเริ่มเปลี่ยนมาขยายตัวไปตามแนวเส้นทางคมนาคมทางรถยนต์ จนในปัจจุบันรูปแบบการขยายตัวของเมืองไม่มีลักษณะเป็นแนวยาวแต่ละมีลักษณะเป็นก้อนกลมมากขึ้น และการใช้พื้นที่ในแต่ละบริเวณก็มีความหนาแน่นเพิ่มมากขึ้น ไม่ต้องพึ่งพิงแนวเส้นทางคมนาคมดังแต่ก่อน

4.10 โครงการพัฒนาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่

1. โครงการขุดลอกและบูรณะบึงอ้อ อยู่ในพื้นที่ตำบลนครสวรรค์ตก บริเวณด้านใต้ของเมือง มีพื้นที่ประมาณ 971 ไร่ โดยจะขุดลอกทำเป็นอุทยานและเก็บกักน้ำเพื่อการเกษตรและการประมง ทำเกาะกลางบึง ทำสะพานเชื่อมเกาะและทำถนนรอบบึงเพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
2. โครงการนครสวรรค์สปอร์ตแอนด์ทริคัลป์ เป็นโครงการของเอกชนตั้งอยู่ที่ตำบลวัดไทร อยู่ติดกับเคหะชุมชนนครสวรรค์ มีพื้นที่ 700 ไร่ ประกอบด้วย อาคารสปอร์ตคลับพร้อมโรงแรม 180 ห้อง บ้านจัดสรร จำนวน 1,500 ยูนิต ศูนย์ท่ารถ บ.ข.ส. ชั้นหนึ่ง อาคารพาณิชย์ 200 ห้อง สนามไดร์ฟกอล์ฟ เจ็ดสกี ร้านแมคโครขายสินค้าปลีกในราคาขายส่ง และปั้มน้ำมัน 20 หัวจ่าย
3. โครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยอิมพิดัล วิทยาเขตนครสวรรค์ ใช้พื้นที่ประมาณ 1,000 ไร่ บริเวณที่สาธารณะประโยชน์บึงบ้านแก่งและบึงเสนาท อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ทางด้านเหนือของเมือง ซึ่งในระยะยาวจะพัฒนาไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการศึกษาในด้านต่างๆ ของชุมชน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจการค้า และการบริการ
4. โครงการพัฒนาจัดสร้างลานสินค้าเกาะญวน การพัฒนาเมืองนครสวรรค์ภายใต้โครงการพัฒนาเมืองหลักรอบที่ 2 ได้กำหนดให้มีโครงการพัฒนาริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา(เกาะญวน) และปรับปรุงบริเวณศูนย์กลางการเจริญเติบโตของเมือง ซึ่งมีโครงการที่จะถมแม่น้ำ บริเวณแม่น้ำเจ้าพระยาตอนในของเกาะญวน เพื่อเชื่อมเกาะญวนกับเมืองนครสวรรค์ พื้นที่เกาะญวน ส่วนหนึ่งจะถูกจัดให้เป็นศูนย์ผลิตภัณฑ์หัตถกรรม และสวนอาหาร และจัดพื้นที่ตอนเหนือของเกาะญวนให้เป็นจุดชมต้นกำเนิดแม่น้ำเจ้าพระยา และทำเรือท่องเที่ยว
5. โครงการสร้างสะพาน รัฐได้มีแผนที่จะสร้างสะพานเพื่อเชื่อมพื้นที่ที่อยู่อีกฟากฝั่งของแม่น้ำปิงเข้ากับตัวเมืองเพื่อเป็นการเปิดพื้นที่บริเวณเกาะยมให้มีการเข้าถึงได้ง่าย จึงได้มีแผนที่จะสร้างสะพานบริเวณจุดตัดของถนนธรรมวิถีกับถนนโกสีย์ตรงบริเวณบ่อหมหนึ่งชั้น

4.11 สภาพการพัฒนาเมืองนครสวรรค์ในปัจจุบันที่ส่งผลกระทบและความเชื่อมโยงที่อาจมาถึงบริเวณริมน้ำ

จากการที่เมืองนครสวรรค์ได้รับเลือกให้เป็นเมืองหลักของภาคเหนือตอนล่าง ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของแหล่งรวมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม แก่ชุมชนที่อยู่ภายในจังหวัดเองและจังหวัดที่อยู่ภายใต้เขตอิทธิพลรอบนอก ผลก็คือเขตเมืองนครสวรรค์จัดเป็นศูนย์กลางที่มีความสำคัญที่สุด มีลักษณะการใช้ที่ดินที่หลากหลาย มีความเข้มข้นของกิจกรรมแต่ละกิจกรรม กระจายอยู่ทั่วไปตามพื้นที่ริมแม่น้ำเนื่องจากการเติบโตของเมืองได้มีกำเนิดมาจากพื้นที่ริมน้ำเหล่านี้ และกลายเป็นจุดศูนย์กลางเมืองจนถึงทุก

วันนี้ การเติบโตของเมืองเหล่านี้ส่งผลให้กิจกรรมที่อยู่ในพื้นที่ริมแม่น้ำเหล่านี้มีลักษณะการใช้ที่ดินและความเข้มข้นของกิจกรรมดังต่อไปนี้

การใช้ที่ดินทางด้านที่อยู่อาศัย

บริเวณที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นคือบริเวณใจกลางเมืองเก่าที่อยู่ติดริมแม่น้ำปิงและขยายตัวไปตามถนนโกสีย์ เขตนี้จัดเป็นย่านเก่าแก่ของเมือง เมื่อตัดถนนใหม่เขตที่อยู่อาศัยเดิมก็ขยายออกไป แต่เนื่องจากพื้นที่ในเขตเทศบาลมีอุปสรรคจากสภาพภูมิศาสตร์อยู่มาก ทำให้เขตที่อยู่อาศัยแผ่ออกไปทุกทิศ แต่เกิดการก้าวกระโดด รูปแบบการพัฒนาไม่ต่อเนื่องจึงเกิดขึ้น ประกอบกับการตัดถนนเป็นบล็อกหมา ทำให้การเข้าถึงยังไม่สะดวก จึงเกิดการพัฒนามาเป็นหย่อมๆ โดยเฉพาะบริเวณที่อยู่ติดถนน ส่วนบริเวณที่ไกลออกไปก็ปล่อยให้เป็นที่ว่างอยู่ พื้นที่ทางตะวันตกของถนนพหลโยธินจนจรดแนวเขตเทศบาลส่วนใหญ่ เป็นที่ลุ่มน้ำขังในฤดูฝน จึงถูกทอดทิ้งไว้เป็นผืนใหญ่ เช่นเดียวกับบริเวณทางเหนือซึ่งเป็นเนินเขาก็ยังว่างอยู่ โอกาสที่จะพัฒนาพื้นที่เพื่ออยู่อาศัยยังเป็นไปได้มากในเมืองนครสวรรค์ และจากการที่จะมีการสร้างสะพานเพื่อเปิดพื้นที่ด้านเกาะยมให้มีการเข้าถึงได้สะดวก จะทำให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ด้านฝั่งเกาะยมซึ่งในปัจจุบันยังมีลักษณะเป็นชนบทอยู่พอสมควร พื้นที่บริเวณนี้น่าจะเป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวของที่พักอาศัยเข้ามาในบริเวณนี้มากขึ้น

การใช้ที่ดินทางด้านพาณิชยกรรม

รูปแบบการใช้ที่ดินทางการค้าและการบริการของเมืองนครสวรรค์เห็นได้ชัดเจนคือ บริเวณที่เรียกว่าศูนย์การค้าใจกลางเมืองตั้งอยู่ในเขตเมืองเก่าซึ่งอยู่ติดริมแม่น้ำปิงและเจ้าพระยา อันเป็นจุดกำเนิดของเมืองเป็นศูนย์กลางธุรกิจของเมือง ไม่ก็บล็อกลูกจากถนนสวรรค์วิถีลงมาจรดลำน้ำปิง และมีถนนสายย่อยๆ ตัดตั้งฉากกับถนนสายหลัก เป็นแหล่งรวมของธุรกิจร้านค้า ร้านบริการ ย่านการเงินการธนาคาร แม้แต่สถานที่ราชการได้รวมกันแออัดอยู่ภายในบริเวณนี้ ถึงแม้ว่าการคมนาคมทางน้ำจะผ่านพ้นสมัยเจริญสูงสุดไปแล้ว บริเวณนี้ก็ยังคงเจริญเติบโตอยู่นั่นเอง เพราะการลงทุนมากมหาศาลในอดีตได้รวมตัวกันอยู่ในศูนย์ธุรกิจกลางเมืองนั่นเอง และยังไม่มีย่านใดของเมืองที่จะสามารถดึงดูดให้ศูนย์ธุรกิจกลางเมืองย้ายออกหรือเคลื่อนที่ไปได้

กลุ่มการค้าปลีกย่อยที่กระจายอยู่ใกล้ๆ เขตที่อยู่อาศัย จัดเป็นกลุ่มร้านค้าซึ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้าที่ต้องการสินค้าระดับต่ำ เพื่อดำเนินชีวิตในแต่ละวัน จัดเป็นธุรกิจที่มีความสำคัญน้อยที่สุด มีเขตตลาดแคบ จึงกระจายอยู่ทั่วไปเป็นหย่อมๆ

การใช้ที่ดินด้านอุตสาหกรรมการผลิต

จากสภาพทั่วไปของทำเลที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในเขตเมืองนครสวรรค์พบว่า เป็นกิจกรรมที่มีปัญหาในเรื่องทำเลที่ตั้ง คือกระจายอย่างระเกะระกะทั่วไป อุตสาหกรรมประเภทอาหารซึ่งแปรรูปมาจากสินค้าเกษตร และอุตสาหกรรมบริการ เช่น โรงพิมพ์และเสื้อผ้าสำเร็จรูปก็จะตั้งอยู่ภายในเขตศูนย์กลางธุรกิจของเมืองนั่นเอง ส่วนอุตสาหกรรมใหญ่ก็จะตั้งอยู่ริมแม่น้ำเพื่อสะดวกในการคมนาคมขนส่ง ในปัจจุบันมีแนวโน้มว่าอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะย้ายออกไปทางด้านตะวันตกของถนนพหลโยธินซึ่งดึงดูดอุตสาหกรรมใหม่ๆ ให้เข้ามาอยู่ในแถบนี้ เนื่องจากที่ดินมีราคาถูกและพอจะหาได้อยู่ โรงงานขนาดเล็กย่อมมีทุนน้อยจึงมักมาตั้งในบริเวณนี้ ส่วนบริเวณที่น่าจะเป็นทำเลที่ตั้งของอุตสาหกรรมตามเกณฑ์สากลนิยมคือตามริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำปิง แม่น้ำน่าน กลับมีโรงงานตั้งอยู่น้อยมาก ทั้งนี้เพราะบริเวณดังกล่าวส่วนใหญ่ถูกใช้ไปเป็นที่อยู่อาศัยเสียเกือบหมด เหนือลำน้ำปิงขึ้นไปสมัยก่อนก็เข้าถึงลำบาก ปัจจุบันจึงมีโรงงานตั้งอยู่น้อยมาก

ปัจจุบันเมืองนครสวรรค์ได้รับการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางน้ำ ได้มีการสร้างท่าเรือที่เกาะบางปรองทางฝั่งตรงข้ามกับเขตศูนย์กลางธุรกิจกลางเมือง ใกล้เคียง กับท่าเรือมีย่านคลังสินค้าและบริเวณขนถ่ายสินค้า แต่บริเวณโดยทั่วไปยังไม่ได้รับความนิยม เพราะเหตุว่าตัวเมืองนครสวรรค์เป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางบกที่สำคัญอยู่แล้ว การขนส่งโดยทางรถยนต์ได้รับความนิยมนมากกว่า ดังนั้นบริเวณดังกล่าวจึงไม่สามารถดึงดูดทำเลอุตสาหกรรมใหม่ๆ ได้

การใช้ที่ดินทางการเกษตร

การใช้ที่ดินทางการเกษตรยังปรากฏอยู่ภายในเขตเมือง ส่วนใหญ่มีทำเลอยู่ทางตะวันตกของถนนสายนครสวรรค์ - พิษณุโลก ในปัจจุบันกำลังตกอยู่ภายใต้การบุกกรุกจากการใช้ที่ดินประเภทอื่นซึ่งให้ผลตอบแทนที่สูงกว่า เช่นที่อยู่อาศัยใหม่ๆ ภายในเวลาไม่กี่ปี บริเวณดังกล่าวได้แปรสภาพไปเป็นอย่างมาก การเกษตรก็เลยไม่มีความหมายต่อชาวเมืองนี้อีกต่อไป

การใช้ที่ดินทางการศึกษาและศาสนสถาน

เมืองนครสวรรค์เมื่อเทียบกับเมืองที่มีอายุเก่าแก่อย่างเชียงใหม่และพิษณุโลกแล้วศาสนสถานที่สำคัญมีอยู่น้อยมาก และในปัจจุบันยังเป็นเมืองที่ไม่มีมหาวิทยาลัย แต่กำลังอยู่ในการจัดตั้งโครงการมหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตนครสวรรค์ ใช้พื้นที่ประมาณ 1,000 ไร่ บริเวณที่สาธารณประโยชน์ บึงเสนานา ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของเมือง คาดว่าจะเริ่มเปิดสอนใน 3 คณะทางด้านวิทยาศาสตร์และในระยะยาวอาจจะพัฒนาไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ซึ่งจะส่งผลต่อการขยายตัวในด้านต่างๆ ของชุมชนเมืองโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจการค้าและบริการ ส่วนสถานศึกษาอื่นๆ จะอยู่ทางด้านตะวันตกของเมืองตามแนวถนนสวรรค์วิถีเทียบไปกับริมแม่น้ำ

เป็นที่น่าสังเกตว่าถึงแม้เมืองนครสวรรค์จะเป็นศูนย์กลางการค้า การอุตสาหกรรมและการคมนาคมขนส่ง แต่ชาวเมืองก็ยังคงมีความสนใจทางด้านศาสนา คือยังมีพื้นที่ที่ใช้ไปในการสร้างวัด ศาสนาพุทธ และศาสนาอื่นๆ อีกมากมาย ทั้งโบสถ์ คริสต์ศาสนา และสุเหร่าอิสลาม แต่มิได้กระจุกกระจายไปเหมือนกับที่อื่นๆ เช่น เชียงใหม่

การใช้ที่ดินทางด้านสถานที่ราชการและโครงสร้างพื้นฐาน

สถานที่ราชการสำหรับบริการชาวเมืองมักจะถูกตั้งอยู่ในศูนย์กลางเก่าแก่ของเมืองที่อยู่ติดริมแม่น้ำ และสถานที่ราชการเดิมริมถนนสวรรคตวิถีที่อยู่ติดริมแม่น้ำทางด้านใต้ของเมืองอีกบริเวณหนึ่งและมีโครงการจะพัฒนาให้เป็นศูนย์ราชการของเมืองและภูมิภาคต่อไป

การใช้ที่ดินทางด้านที่โล่งว่างและสันหนาทหาร

เพื่อประชากรเมืองและสภาพแวดล้อมที่ดีของเมือง เทศบาลนครนครสวรรค์ได้พัฒนาหนองน้ำขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองชื่อ หนองสมบุญ ให้เป็นสวนสาธารณะของเมืองชื่อ อุทยานสวรรค์ ใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวเมืองและได้สร้างสวนหย่อมรัชมังคลาภิเษกขึ้นใหม่ตรงบริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 117 (นครสวรรค์ - พิษณุโลก) ซึ่งอยู่ติดริมน้ำปิงอีกแห่งหนึ่งด้วย

4.12 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงและเป็นไปของเมืองนครสวรรค์

เมืองนครสวรรค์เดินทางผ่านกาลเวลามาเนิ่นนาน ตั้งแต่เป็นชุมชนเล็กๆ จนกระทั่งเติบโตกลายเป็นเมืองใหญ่ ผ่านเหตุการณ์ต่างๆ มากมาย ทั้งภัยแล้ง ศึกสงคราม อัคคีภัย อุทกภัย ทุพภิกขภัย ครั้นแล้วครั้งเล่า ล้มแล้วฟื้น ฟื้นแล้วลุกขึ้นมาขึ้นได้ใหม่อย่างภาคภูมิใจ เมืองนครสวรรค์เป็นเมืองที่เติบโตมาจากการทำหน้าที่ในด้านการเป็นเมืองค้าขาย เนื่องจากสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวยต่อการเป็นเมืองค้าขาย โดยเริ่มจากการเป็นเมืองชุมทางค้าขายทางน้ำตามยุคสมัยของกาลเวลาที่ต้องอาศัยน้ำในการคมนาคมขนส่ง เมืองในยุคที่เป็นชุมทางค้าขาย ไม่เพียงแต่มีบทบาทเฉพาะภายในตัวชุมชนเท่านั้นยังมีบทบาทในระดับเมือง ภาค และประเทศอีกด้วย เมืองนครสวรรค์เปรียบเสมือนจุดศูนย์กลางที่รวมสินค้าจากทุกจังหวัดในภาคเหนือแล้วจึงส่งต่อไปจำหน่ายยังต่างประเทศ จึงมีตัวแทนของบริษัทต่างชาติเข้ามาตั้งสำนักงานอยู่ที่เมืองนครสวรรค์มากมาย จึงเกิดการเป็นศูนย์กลางการบริการให้บริการแก่กลุ่มคนที่เข้ามาทำการค้าขาย นอกจากนี้เมืองนครสวรรค์ยังทำหน้าที่เป็นแหล่งกลางในการค้าปลีก - ส่งสินค้าอุปโภคและบริโภค แก่พื้นที่โดยรอบไม่ว่าจะทั้งในท้องถิ่น หรือจังหวัดใกล้เคียง เมืองนครสวรรค์จึงมีผู้คนเดินทางเข้ามาเพื่อทำการซื้อ - ขาย สินค้าเป็นจำนวนมาก เกิดเป็นศูนย์กลางใหญ่ที่อยู่กึ่งกลางระหว่างภาคเหนือกับภาคกลางและพื้นที่โดยรอบ โดยไม่ต้องไปซื้อหาสินค้าที่พระนคร เพราะเมืองนครสวรรค์อยู่ในตำแหน่งที่ตั้งที่มีระยะทางไม่ไกลจนเกินไปนักและสามารถเข้าถึงได้ง่าย ถึงแม้ว่าต่อมา

ประเทศจะมีการพัฒนานำเอาเทคโนโลยี เข้ามาช่วยให้การคมนาคมขนส่งเป็นไปได้อย่างสะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อนและประกอบกับทรัพยากรป่าไม้ในภาคเหนือลดลงเป็นอย่างมาก บทบาทในด้านการเป็นตลาดค้าไม้สักจึงหมดลง แต่บทบาทในด้านการเป็นตลาดค้าข้าว การค้าปลีก - ส่ง สินค้าอุปโภค บริโภค และการบริการด้านต่างๆ ยังคงมีอยู่ รัฐบาลได้เห็นความสำคัญของเมืองนครสวรรค์ได้พยายามที่จะพัฒนาเมืองนครสวรรค์ให้เป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญ โดยพยายามพัฒนาการคมนาคมทางน้ำให้หวนกลับมาใหม่ โดยได้สร้างสถานีขนส่งทางน้ำขึ้นที่เกาะบางปรองตรงข้ามกับตัวเมือง แต่โครงการนี้กลับไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

ถึงอย่างไรก็ตามเมืองนครสวรรค์ก็ยังคงความเป็นศูนย์กลางหลักในภาคเหนือตอนล่าง ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 เทียบเท่ากับจังหวัดพิษณุโลก ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน เมืองนครสวรรค์จะถดถอยลงไป โดยมีเมืองพิษณุโลกซึ่งเป็นเมืองหลักในภาคเหนือตอนล่างเหมือนกันมีที่ทำว่าจะเจริญเติบโตไปไกลกว่าด้วยศักยภาพของจังหวัดพิษณุโลกที่มีอยู่ แต่บทบาทในด้านการค้าและบริการที่เมืองนครสวรรค์มีมาแต่อดีตก็ยังคงมีอยู่ถึงแม้ขอบเขตการให้บริการจะลดน้อยลงกว่าเดิมาก็ตาม เมืองนครสวรรค์ก็ยังคงอยู่ได้ด้วยตัวของมันเอง มีการเติบโตของเมืองไปอย่างช้าๆ แม้ว่าในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจะกำหนดบทบาทให้ทั้งเมืองนครสวรรค์และเมืองพิษณุโลก มีฐานะเท่าเทียมกัน แต่ในความเป็นจริงแล้ว ไม่ว่าจะเป็ศูนย์กลางทางด้านการบริหาร การปกครอง ศูนย์กลางด้านการคมนาคมขนส่งระหว่างภาค หรือศูนย์กลางทางด้านอุตสาหกรรม ทุกอย่างดูจะผ่านนครสวรรค์ไปหมด

สังเขปการศึกษาการพัฒนาพื้นที่ริมแม่น้ำเมืองนครสวรรค์

ประเด็น	ยุค	ทวารวดี-ลพบุรี	ยุคอดีต (พุทธศตวรรษที่ 16 - พ.ศ. 2509)				ยุคปัจจุบัน (2510-2542)	การพัฒนาเมืองที่ผ่านมา
			ชุมชนทางน้ำ (พ.ศ. 16-2448)		เปลี่ยนแปลง (2449-2509)			
			สุโขทัย	อยุธยา	ธนบุรี-ร.ศ.ต้น	รถไฟมา		
การพัฒนาเมือง	<ul style="list-style-type: none"> เป็นกลุ่มเมืองเล็ก ๆ บนเส้นทางการค้า เป็นเมืองการค้า มีบทบาทด้านการสงคราม 	<ul style="list-style-type: none"> เป็นเมืองหน้าด่านเพื่อการสงคราม เป็นเมืองค้าขาย เมืองพระบาง มีบทบาทมากในยุคนี้ 	<ul style="list-style-type: none"> เมืองพระบางเป็นเมืองหน้าด่าน ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นนครสวรรค์ ย้ายเมืองจากทางตต มาทาง ตอ. เนื่องจากแห้งแล้ง เป็นศูนย์กลางการค้า มีคนเข้ามามากขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> หมดยุคหน้าด่านหน้าด่าน สมัย ร 3 เป็นประเทศพัฒนา เศรษฐกิจกับชาติตะวันตก เป็นศูนย์กลางการค้าที่มีบทบาทสูงกว่าที่ผ่านมา 	<ul style="list-style-type: none"> มี ทางรถไฟสายแรกถึง นครสวรรค์ ปี 2448 ย้ายเมืองจาก ตอ. ไป ตต เนื่องจากเมืองขยายไปทางตะวันตก ยังเป็นศูนย์กลางการค้า ยกเลิกมณฑลเทศาภิบาล นครสวรรค์ เป็นจังหวัดในประเทศไทย 	<ul style="list-style-type: none"> ลดความเป็นศูนย์กลางการค้า การค้าไม่ขยับลง การค้าข้าวขยับลง ใช้แผน 1 เป็นการพัฒนาศูนย์กลางและโครงสร้างพื้นฐาน 	<ul style="list-style-type: none"> การพัฒนาประเทศในสมัยนี้กำหนดให้ นครสวรรค์เป็นเมืองหลักขนาดเหนือตอนล่าง เป็นศูนย์กลางความเจริญทางสังคม เศรษฐกิจของภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ การคมนาคม อุตสาหกรรม ศูนย์กลางรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร พาณิชยกรรม และการเงินการธนาคาร 	<ul style="list-style-type: none"> นครสวรรค์มีบทบาทมากขึ้นในระดับภาค แต่ไม่ใช้บทบาทที่มากจากการเป็นเมืองริมน้ำ การพัฒนาเมืองจากอดีตถึงปัจจุบัน ปิดกั้นให้เมืองห่างน้ำออกไปทุกที
การเชื่อมโยงเมือง	<ul style="list-style-type: none"> เป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางน้ำ ที่เชื่อมกับเมืองรอบ ๆ เป็นเส้นทางการเดินทางของอารยธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> เป็นศูนย์กลางคมนาคม มีเส้นทางไปเมืองในลุ่มน้ำยม ปิง น่าน สุพรรณบุรี และเมืกลอง 	<ul style="list-style-type: none"> ยังเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางน้ำ มีเส้นทางเดินทัพของพม่า 	<ul style="list-style-type: none"> เป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางน้ำ โดยเฉพาะเพื่อการค้า ทั้งในอำเภอรอบ ๆ จังหวัดรอบ ๆ และจังหวัดทางเหนือ มีเรือเมือค้า ชุมทางค้าขายทางน้ำ 	<ul style="list-style-type: none"> ยังเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางน้ำอยู่ รถไฟยังมีบทบาทไม่มากนัก เนื่องจากราคายังแพงกว่าการใช้เรือ มีการใช้เรือยนต์เดินทาง 	<ul style="list-style-type: none"> การคมนาคมทางน้ำหมดบทบาทลง การขนส่งทางรถยนต์สำคัญมากกว่าทางน้ำ สร้างสะพานเดชาติโกสีย์ ถนนพหลโยธิน เปิดใช้เชื่อมภาคกลาง-เหนือ มีรถเมือวิ่งรับโดยสาร 	<ul style="list-style-type: none"> ทางรถยนต์: ทางหลวงแผ่นดิน # 1 (พหลโยธิน) ทางหลวงแผ่นดิน # 32 (บางปะอิน-กำแพงเพชร) ทางหลวงแผ่นดิน # 11 (วิเศษบุรี-เขาทราย) ทางรถไฟ: ทางรถไฟสายเหนือโดยมีสถานีพาน้ำ โยนโยมใช้ เนื่องจากไม่สะดวกและมีอุปสรรคมาก 	<ul style="list-style-type: none"> ในอดีต การคมนาคมทางน้ำสำคัญที่สุด ต่อมาเมื่อทางรถไฟและถนนเข้ามาถึงทำให้ขนส่งทางน้ำลดบทบาทลง การเชื่อมโยงระดับเมืองและภาคหันมาใช้ทางบกแทน ส่วนขนส่งทางน้ำมีใช้อยู่ในระดับชุมชนเล็ก ๆ แทน และบางครั้งใช้เพื่อการท่องเที่ยว
การใช้ที่ดินและวิถีชีวิต	<ul style="list-style-type: none"> หมู่บ้านเกษตรกรรม พึ่งพาน้ำ 	<ul style="list-style-type: none"> หมู่บ้านเกษตรกรรม มีบทบาทด้านพุทธศาสนา พึ่งพาน้ำ 	<ul style="list-style-type: none"> ยุคนี้มีประชากรมาก แต่ยังคงมีเกษตรกรรม เกิดภาวะขาดแคลนน้ำ จึงต้องย้ายเมืองจาก ตต. มา ตอ. คนจีนเริ่มมาค้าขาย 	<ul style="list-style-type: none"> พื้นที่ริมน้ำมีการใช้เต็มที่ เป็นศูนย์รวมเรื่องไม้ ข้าว ริมน้ำเป็นเรือแพ คู่ต่อเรือโกดัง โรงงาน โรงสี ไร่ทำไม้ มีตลาดเป็นศูนย์กลาง คนจีนมาค้าขายมาก 	<ul style="list-style-type: none"> ยังมีการใช้พื้นที่ริมน้ำเหมือนยุคลพบุรี มีสินค้ามาเข้าที่เป็นสินค้าสำเร็จรูปมาขาย ส่งผลให้วิถีชีวิตเปลี่ยน บรรยากาศเมืองมีความคึกคักและมีชีวิตชีวามากขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> เมื่อก่อนหน้าหาดถนน มีการเดินตามแนวถนน มีการใช้ที่ดินหลากหลายประเภทมากขึ้น เนื่องจากกิจกรรมมากขึ้น มีการขยายกิจการเดิมโดยพ่อค้าชาวจีน ชีวิตริมน้ำเปลี่ยนไป 	<ul style="list-style-type: none"> การขยายตัวของชุมชนเองมีความหนาแน่นมากขึ้น มีการตั้งถิ่นฐานตามแนวถนนสำคัญ ๆ และมีการใช้ที่ดินหลากหลายประเภทหนาแน่นในบริเวณที่เป็นศูนย์กลางเมือง เช่น ที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม สถานศึกษา เป็นต้น โดยบริเวณที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดในช่วงปี 2509-2536 คือ บริเวณศูนย์กลางเมือง คือ ตลาด 	<ul style="list-style-type: none"> การใช้ที่ดินที่พัฒนามากยุค พื้นที่ริมน้ำถูกใช้เพื่อการค้ามากกว่า ตำนานวิถีชีวิตจึงปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการค้า ทำให้ความคึกคักของคนเมืองที่คิดว่าแม่น้ำเป็นส่วนหนึ่งของเมืองไม่ปรากฏเด่นชัดหรืออาจจะไม่มีเลย
บทบาทพื้นที่ริมน้ำ	<ul style="list-style-type: none"> เมืองสมัยนี้ตั้งอยู่ริมน้ำ มีความผูกพันกับน้ำในด้านวิถีชีวิตประจำวัน และเพื่อการสัญจร จุดเด่นของกลุ่มเมือง นครสวรรค์ คือ อยู่ในพื้นที่ชุมทางทางน้ำ 	<ul style="list-style-type: none"> ตัวเมืองมีความชัดเจนมากขึ้น ยังคงพึ่งน้ำเหมือนเดิม แต่มีบทบาทด้านเป็นศูนย์กลางทางการเมืองการสงคราม 	<ul style="list-style-type: none"> เหมือนยุคสุโขทัย แต่มีการตั้งถิ่นฐานริมน้ำมากขึ้น เพราะมีคนจีนเข้ามาทำการค้า 	<ul style="list-style-type: none"> เมืองริมน้ำบทบาทสูงขึ้น ด้านการค้าทางน้ำและการคมนาคมทางน้ำ และมีการตั้งถิ่นฐานริมน้ำมากขึ้นกว่าเดิม 	<ul style="list-style-type: none"> รถไฟมา เพิ่มทางเลือกใหม่ในการขนส่งสินค้า ซึ่งจะลดบทบาทของการขนส่งทางน้ำ แต่เมืองยังคงผูกพันกับน้ำอยู่ 	<ul style="list-style-type: none"> ความผูกพันกับน้ำลดลงทุกด้าน การเข้ามาของรถไฟ รถยนต์ ถนนส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและการตั้งถิ่นฐาน การใช้ที่ดินในเมือง 	<ul style="list-style-type: none"> บ้านเมืองมีความเจริญและทันสมัยในทางกายภาพ ทำให้การเดินทางเชื่อมโยงทางบกสะดวกกว่าทางน้ำ ส่งผลให้มีการใช้ที่ดินขยายตัวตามแนวถนน นอกจากนี้ กิจกรรมต่าง ๆ ในเมืองก็มากขึ้นด้วย โดยที่ไม่มีกิจกรรมใดที่ผูกพันกับแม่น้ำ 	